

Actiegerichte handleiding speelzones in bossen

*de realisatie van speelzones in bossen stap voor stap
voor gemeentebesturen, jeugd- en milieuverenigingen, milieu- en jeugdraden*

Deze handleiding werd opgesteld in het kader van het DuLoMi (2004)-project "Realiseren en inrichten van speelbossen op gemeentelijk niveau". Dit project liep van oktober 2004 tot december 2006 met steun van de Vlaamse Overheid (Departement Leefmilieu, Natuur en Energie – Afdeling Milieu-integratie en -subsiëringen).

Deze handleiding is er voor gemeentebesturen, -diensten, milieu- en jeugdleden en jeugd- en milieuverenigingen die zelf een speelbos willen aanduiden, (her)inrichten en/of realiseren. De handleiding sluit aan bij het boek 'Jeugd bij bosjes, groene speelruimte gepland en geplant' van Steunpunt Jeugd vzw. Meer info over dit boek vind je achteraan.

Werkten mee aan deze handleiding: Rik De Vreese, Katrijn Gijssels, Lotte Van Nevel, Frank Strynck, Petra Detienne, Gudrun Van Langenhove en Patrick Huvenne.

Deze publicatie is een uitgave van de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw in samenwerking met Steunpunt Jeugd vzw.

Beeldmateriaal: Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw, Wim Van Rentergem (p.21 en 24) en Karolien Van Diest - Limburgse Bosgroepen (p.26). Vormgeving: HowBazaar

■ Actiegerichte handleiding speelzones in bossen

*de realisatie van speelzones in bossen stap voor stap
voor gemeentebesturen, jeugd- en milieuverenigingen, milieu- en jeugdleden*

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw
Geraardsbergsesteenweg 267
9090 Gontrode (Melle)
09/264.90.50
info@vbv.be
www.vbv.be

Departement Leefmilieu, Natuur en energie
Afdeling Milieu-integratie en -subsiëringen
Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 Brussel - 02/ 553.80.56
milieu-integratie@lne.vlaanderen.be
www.lne.be

Steunpunt Jeugd vzw
Arenbergstraat 1D
1000 Brussel
02/ 551.13.50
info@steunpuntjeugd.be
www.steunpuntjeugd.be

1	Inleiding	01
2	Je eigen speelbos, stap voor stap	02
3	Wat moet je zeker weten over speelzones en speelbossen?	04
	3.1 Wat zijn speelbossen en speelzones?	04
	3.2 Speelzones volgens de letter van de wet	04
	3.3 Overleg, inspraak en participatie: de sleutels tot succes van je speelzone!	05
	3.4 Hoe groot moet een speelzone zijn?	06
	3.5 Aansprakelijkheid van de bosbeheerder in een speelzone	07
4	Speelzones in een bestaand bos	09
	4.1 Regulariseren van officieuze speelzones	09
	4.2 Stap 1. Opmaken van een overzicht van de bestaande bossen	09
	4.3 Stap 2. Afwegen van de mogelijke speelzones	10
	4.4 Stap 3. Opmaken overeenkomst met boseigenaar en bosbeheerder	12
	4.5 Stap 4. Eventuele inrichtingswerken	12
	4.6 Stap 5. Officialiseren van de speelzone	12
5	Officialiseren van een speelzone	13
	5.1 Scenario 1. Erkennung van de speelzone door opname in een beheerplan of door de wijziging van een bestaand beheerplan	13
	5.2 Scenario 2. Erkennung van een speelzone zonder bosbeheerplan	13
	5.3 Toegankelijkheidsreglement	13
	5.4 Bosspelregels	17
	5.5 Bekendmaking van de erkende speelzone	18
	5.5.1 Opname in het overzicht van speelzones in Vlaanderen	18
	5.5.2 Lokale bekendmaking	18
6	Aanleggen van een nieuw speelbos	20
	6.1 Stap 1. Op zoek naar een geschikt terrein	20
	6.2 Stap 2. Aankopen van de grond en voorbereiden van de aanplanting	22
	6.3 Stap 3. Opmaak van een inrichtingsschets en/of beplantingsplan	22
	6.4 Stap 4. Aanplanten van het speelbos	23
	6.5 Stap 5. Officialiseren en openstellen van het speelbos	24
7	(Her)inrichting en beheer van speelzones	25
	7.1 Ideeën voor de (her)inrichting van een speelzone	25
	7.2 Voorbeelden van inrichtingsschetsen en beplantingsplannen	29
	7.3 Het beheer van speelzones	30
	7.4 Stedenbouwkundige vergunningen	32
	7.5 Wanneer valt een speelzone onder de wetgeving op de speelterreinen?	32
8	Subsidiekanalen	35
9	Interessante websites en publicaties	38
10	Wie is wie? Handige contactadressen	40
11	Bijlage: Overzicht van een aantal speelzones in Vlaanderen	42
12	Bijlage: Type toegankelijkheidsreglement voor een speelzone	44
13	Bijlage: Verklarende woordenlijst	46

Kinderen en jeugdbewegingen willen spelen in het bos en ze doen het ook, want bossen zijn magisch, groots, woest en spannend! Maar volgens de wetgeving zijn onze Vlaamse bossen enkel toegankelijk op de boswegen. En voor het bos is dat maar goed ook, want in Vlaanderen is er maar weinig bos en zijn er veel mensen die graag van het bos gebruik willen maken: wandelaars, joggers, ruiters, mountainbikers, jeugdbewegingen, kinderen, jagers, enz. Voor sluijspelen, kampen bouwen, kastanjes rapen, takgevechten en nog veel meer plezier zijn kinderen aangewezen op afspraken met de boseigenaar of ... op speelzones in de bossen. In speelzones mag je immers wél volop spelen zonder dat je op de boswegen hoeft te blijven!

Waarom moeten er eigenlijk speelzones worden gerealiseerd? In vele bossen wordt nu toch ook al gespeeld? De erkenning van een (deel van een) bos als speelzone heeft vele voordelen, voor alle partijen: de jeugd krijgt meer zekerheid over de langdurige openstelling van het bos als speelbos, de eigenaar is gratis verzekerd voor zijn burgerlijke aansprakelijkheid indien er zich in het speelbos een ongeval zou voordoen en een privé-boseigenaar krijgt subsidies voor het openstellen van zijn bos als speelbos.

Jammer genoeg zijn er in de Vlaamse bossen nog veel te weinig speelzones, en moeten we elke kans grijpen om er meer te creëren. Vooral in bosarme streken is dat niet vanzelfsprekend. Het is dan ook erg belangrijk om ook nieuwe speelbossen aan te planten! Vlaamse jongeren zijn zelf vragende partij voor meer bos, natuur en ander groen¹, en bos- en natuurbeheerders vinden het belangrijk dat Vlaamse jongeren de natuur spelenderwijs leren kennen en koesteren. Deze toenadering tussen het jeugdwerk en de bos- en natuursector werd bezegeld in het Charter voor Jeugd, Natuur en Bos².

Met deze praktische handleiding boordevol nuttige tips, willen we gemeentebesturen, gemeentediensten, milieu- en jeugdleden en milieu- en jeugdverenigingen op weg helpen om ook in hun gemeente speelbossen te realiseren. Deze handleiding wordt best samen gebruikt met het boekje "Jeugd bij bosjes, groene speelruimte gepland en geplant" van Steunpunt Jeugd vzw (meer info: zie hoofdstuk 9. Interessante websites en publicaties). Dit boekje beschrijft hoe je planmatig te werk kan gaan voor het creëren van meer toegankelijke groene speelruimte voor jeugd(werk).

Veel succes en vooral veel bosspelplezier!

Opgelet! De wetgeving rond het spelen in bossen en het aanduiden van speelzones in bossen en natuurgebieden wordt binnenkort gewijzigd. Informeer je via www.vbv.be/speelzones of deze wijzigingen al doorgevoerd zijn vooraleer je start met de realisatie van een speelzone.

¹ Kliksonsbevraging, 2004, Kinderrechtencommissariaat / Stembiljetactie, 2002, vzw Vlaamse Jeugdraad

² Het Charter voor Jeugd, Natuur en Bos werd ondertekend door Minister Peeters, de Vlaamse Jeugdraad, Steunpunt Jeugd en Natuurpunt vzw op 24 juni 2006.

2. Je eigen speelbos, stap voor stap

We starten met de punten die je zeker moet weten over speelbossen en speelzones (hoofdstuk 3).

De realisatie van erkende speelzones in je gemeente is helemaal niet ingewikkeld. Het gaat erom geschikte bossen te vinden en overleg te plegen met de voor de hand liggende partners zoals de boscijner, de boswachter en de jeugdwerkers. Vertrek van een overzicht van de bestaande bossen in je gemeente, waarop je aanduidt in welke bossen er al gespeeld wordt (hoofdstuk 4). In vele gevallen kan je gewoon het spelen in deze bossen regulariseren door het officieel aanduiden van deze bossen als speelzone. Hoe je dat doet, lees je in hoofdstuk 5.

Is er geen (geschikt) bos in de buurt waarin je speelzones kan realiseren of wil je een beter gelegen speelbos aanleggen, dan moet je op zoek naar geschikte gronden waar je een speelbos kan aanleggen. Hoofdstuk 6 legt uit hoe je dat best aanpakt.

Zodra vastligt waar je speelzone komt, en de afspraken gemaakt zijn met de eigenaar van de grond of het bos, zorg je voor een (her)inrichtingsschets. Deze schets bevat de afbakening van de speelzone, en de eventuele inrichtingsmaatregelen. Voor een nieuw aan te planten speelzone geef je op de inrichtingsschets ook aan welke boom- en struiksoorten je waar gaat planten. In hoofdstuk 7 lees je hoe je dat doet.

Ten slotte vraag je de nodige adviezen bij de lokale jeugdraad en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Met deze adviezen kan je de erkenning van de speelzone aanvragen bij de provinciale afdeling van het Agentschap voor Natuur en Bos (zie hoofdstuk 5). Zo wordt ook jouw speelzone officieel erkend en komt ze terecht op de speelzonekaart van Vlaanderen (www.bosspel.be of <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bossen>).

Verder lees je in deze brochure hoe je de speelzone zo inricht dat het een leuke en aantrekkelijke speelzone wordt (Hoofdstuk 7 - (Her)inrichting en beheer van speelzones).

Het realiseren van een speelzone hoeft helemaal niet duur te zijn. Bovendien zijn er heel wat subsidies waar je als gemeente of privé-eigenaar aanspraak kan op maken voor het realiseren of onderhouden van speelzones. In hoofdstuk 8 leiden we je door het bos van deze subsidies.

Deze brochure wordt afgesloten met een overzicht van handige websites en publicaties (hoofdstuk 9) en nuttige adressen (hoofdstuk 10). In hoofdstuk 11 vind je een overzichtje met speelzones in Vlaanderen die het bezoeken en het bespelen waard zijn. In hoofdstuk 12 is een voorbeeld van een toegankelijkheidsreglement voor een speelzone opgenomen.

Welk hoofdstuk is voor jou belangrijk?

Je wil meer lezen over wat een speelzone is -> **hoofdstuk 3**

Je wil weten welke wettelijke bepalingen er zijn rond speelzones -> **hoofdstuk 3**

Je wil een speelzone realiseren in een bos waar nu al gespeeld wordt -> **hoofdstuk 4**

Je wil een speelzone realiseren in een bestaand bos -> **hoofdstuk 4**

Er is geen (geschikt) bos om een speelzone te realiseren -> **hoofdstuk 6**

Je wil weten hoe je een speelzone officieel maakt -> **hoofdstuk 5**

Je wil een nieuwe speelzone aanleggen -> **hoofdstuk 6**

Je wil weten hoe je een nieuwe speelzone kan inrichten -> **hoofdstuk 7**

Je wil weten hoe je een bestaande speelzone kan herinrichten -> **hoofdstuk 7**

Je wil weten hoe je een speelzone moet beheren -> **hoofdstuk 7**

Je wil weten welke subsidies er bestaan voor je speelzone -> **hoofdstuk 8**

Je bent op zoek naar meer informatie -> **hoofdstuk 9**

Je bent op zoek naar contactadressen -> **hoofdstuk 10**

Je wil een aantal leuke voorbeelden bezoeken -> **hoofdstuk 11**

Je bent op zoek naar een voorbeeld van een toegankelijkheidsreglement -> **hoofdstuk 12**

3. Wat moet je zeker weten over speelzones en speelbossen?

3.1 Wat zijn speelbossen en speelzones?

Speelzones zijn bossen of delen van bossen waar kinderen en jongeren vrij kunnen spelen zonder dat ze daarbij op de boswegen hoeven te blijven. Andere niet ontoegankelijk gestelde bossen zijn immers enkel toegankelijk op de boswegen. In de praktijk spreekt men vaak van 'speelbossen' in plaats van 'speelzones in bossen', maar enkel de term 'speelzone' is wettelijk gedefinieerd.

Hoe ziet een speelzone er uit? In de eerste plaats is het natuurlijk een 'echt' bos, waarin gespeeld mag worden. Traditionele speeltuigen horen dan ook niet thuis in een speelbos. Wel kan men het speelbos aantrekkelijker maken door een aantal beperkte beheeringrepen. Liggende stammen en takkenhopen zijn vaak al voldoende om de fantasie van kinderen en jongeren te prikkelen.

3.2 Speelzones volgens de letter van de wet

Speelzones zijn bossen of delen van bossen waar min-achtttienjarigen en hun begeleiders vrij kunnen spelen. In het bos herken je speelzones aan de officiële bordjes met het speelzone-pictogram.

Speelbossen of speelzones in bossen vallen wettelijk gezien onder het Bosdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten³. Er zijn permanente speelzones (waar je het hele jaar door in mag spelen) en tijdelijke speelzones (die enkel gedurende een deel van het jaar toegankelijk zijn, bv. enkel buiten het broedseizoen of enkel tijdens de zomervakantie).

In speelzones in bossen moet je je – net zoals in alle bossen in Vlaanderen – aan de boswetgeving (Bosdecreet⁴ en uitvoeringsbesluiten) houden. Zo mag je bijvoorbeeld geen vuur maken, hout sprokkelen of een put graven in het bos, tenzij je toestemming hebt van de eigenaar van het bos en/of het Agentschap voor Natuur en Bos. Alle bossen en boswegen zijn ook verboden terrein voor gemotoriseerde voertuigen.

Bossen die zijn aangeduid als natuurreservaat vallen zowel onder het Bosdecreet als onder het Natuurdecreet⁵. Ook in natuurreservaten en natuurdomeinen kunnen speelzones worden aangeduid⁶. In natuurreservaten en natuurdomeinen wordt de toegankelijkheid geregeld via een openstellingsplan. In bossen, natuurdomeinen en natuurreservaten moet je op de wegen blijven. Zowel in bossen als natuurreservaten dient de speelzone te worden opgenomen in het beheerplan (via het toegankelijkheidsreglement of het openstellingsplan). De procedure voor de opmaak van een bosbeheerplan is verschillend van deze voor de opmaak van een natuurbeheerplan. Indien er geen beheerplan is, volstaat voor bossen een aanvraag bij het Agentschap voor Natuur en Bos. In natuurreservaten kan een speelzone enkel worden ingesteld via het natuurbeheerplan. Er wordt momenteel (midden 2007) gewerkt aan een eenvormige toegankelijkheidswetgeving, die de toegankelijkheid en het instellen van speelzones in bossen en natuurreservaten zal regelen. Meer info over het officieel instellen van een speelzone vind je in hoofdstuk 5.

Voor ieder openbaar bos dient er een toegankelijkheidsreglement te worden opgemaakt, waarin de speelzone moet worden opgenomen. Normaalgezien wordt het toegankelijkheidsreglement opgemaakt tijdens de opmaak

³ De belangrijkste wetgeving voor speelzones is het zogenaamde toegankelijkheidsbesluit, dit is het Besluit van de Vlaamse Regering van 22 juli 1993 betreffende de toegankelijkheid en het occasionele gebruik van de bossen (B.S. 15 september 1993), gewijzigd met de uitvoeringsbesluiten van 24 januari 1996 en 9 maart 1999. Momenteel (eind 2006) wordt het toegankelijkheidsbesluit herschreven, waarbij er een beperkt aantal wijzigingen ten opzichte van speelzones zullen worden doorgevoerd. Meer informatie over dit nieuwe toegankelijkheidsbesluit kan je krijgen bij het Agentschap voor Natuur en Bos (anb@vlaanderen.be, tel. 02/553.81.02) of de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw (info@vbw.be, tel. 09/264.90.50).

⁴ Bosdecreet van 13 juni 1990 (B.S. 28 september 1990), meermaals gewijzigd.

⁵ Decreet van 21 oktober 1997 inzake het natuurbehoud en het natuurlijk milieu (B.S. 10 januari 1998).

⁶ Artikel 34 §1 van het Natuurdecreet

van het beheerplan, maar een toegankelijkheidsreglement kan ook apart worden opgemaakt. Meer informatie over het opmaken van het toegankelijkheidsreglement kan je vinden in paragraaf 5.3. Voor natuurdomeinen en natuurgebieden kan er een openstellingsplan of een toegankelijkheidsreglement worden opgemaakt, maar dat gebeurt enkel als dat nuttig en nodig wordt geacht. Voor natuurreservaten wordt er steeds een openstellingsplan opgemaakt als onderdeel van het beheerplan

Elke speelzone in openbaar bos moet geadviseerd worden door de gemeentelijke jeugdraad. Voor de realisatie van een speelzone in een privé-bos is geen advies van de jeugdraad vereist, maar overleg is hier toch steeds aangewezen. Voor de realisatie van speelzones in privé-bossen en openbare bossen, andere dan domeinbossen (dus in gemeentebossen, OCMW-bossen, ...) moet, naast de jeugdraad, ook steeds het Agentschap voor Natuur en Bos betrokken worden. In domeinbossen (bossen beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos) is enkel een advies van de gemeentelijke jeugdraad nodig. De opmaak van een beheerplan voor een Vlaams natuurreservaat wordt begeleid door een adviescommissie, waarin ook het gemeentebestuur vertegenwoordigd is. Het jeugdwerk kan dan ook via het gemeentebestuur zijn input leveren.

3.3 Overleg, inspraak en participatie: de sleutels tot succes van je speelzone!

De realisatie van speelzones gaat niet alleen over het planten van bomen of het inrichten van een leuk bos om in te spelen. Het is in de eerste plaats een overlegproces waarbij de participatie van alle betrokken partners van bij de start en de nodige (politieke) wil cruciaal zijn om tot een leuke en duurzame speelzone te komen.

Daarom breng je best eerst alle mogelijke betrokkenen samen. Naargelang de situatie kunnen dat volgende mensen zijn:

gemeentebestuur: schepen van jeugd, milieu, groenbeheer, ruimtelijke ordening, landbouw, en/of openbare werken, ...;

gemeentelijke jeugd- en milieudienst, dienst ruimtelijke ordening, technische dienst, ...;

gemeentelijke adviesraden: jeugdraad, milieuadviesraad (of MiNa-raad), Gecoro, landbouwrraad; boseigenaar(s) en/of bosbeheerder(s);

de lokale bosgroep als vertegenwoordiger van zijn aangesloten leden (privé-boseigenaars en openbare eigenaars) en als expert;

toekomstige speelbosgebruikers: plaatselijke jeugdbewegingen en speelpleinwerkingen (eventueel via de jeugdraad), kinderen uit de buurt of wijk (eventueel via de lokale school), eventueel eigenaars van jeugdkampeercentra of jeugdkampeerterrainen in de buurt;

lokale boswachter;

lokale milieu- en/of natuurverenigingen (eventueel via de milieuadviesraad);

plaatselijke scholen en/of oudercomitees;

allerlei verenigingen (bv. Gezinsbond, KWB, ...)

buurtbewoners en/of buurtcomitees;

...

Vergeet vooral de lokale jeugd niet. Zij zijn het immers die van de speelzone gebruik zullen maken. Beschouw hen gerust als speeldeskundigen! Wanneer zij zelf van bij het begin meewerken aan het aanduiden van de speelzone(s), zullen zij ook meer gemotiveerd zijn om effectief in deze zone(s) te spelen en respect te tonen voor het bos.

Stel bij het begin van het overleg een werkgroep samen. Deze werkgroep begeleidt de realisatie van de speelzone en bestaat uit de belangrijkste betrokkenen (zie kader hierboven). De werkgroep vergadert minimum voor elke volgende stap. Ga eens met de hele werkgroep op kijk- en speelbezoek naar een bestaande speelzone, ga eens praten met de beheerder van een reeds gerealiseerde speelzone. Wellicht kom je dan terug met een hoofd vol goede en speelse ideeën!

Nodig het lokale jeugdwerk uit voor een wandeling in de toekomstige speelzone. Neem een groot vel papier of een plattegrond mee en laat de ideeën maar komen! Zorg er wel voor dat je hier met de juiste verwachtingen aan begint. Een korte infosessie over wat wel en wat liever niet kan in een speelzone, is geen overbodige luxe. Die informatie kan je natuurlijk ook meegeven tijdens een bezoekje aan een bestaande speelzone, wat een stuk leuker is dan een uiteenzetting in een vergaderlokaal.

Op de jeugdraad kan het speelbosproject een vast item worden. Zo blijft iedereen goed op de hoogte van de vorderingen, is er ruimte voor overleg en kunnen concrete suggesties worden geformuleerd.

In het gemeentelijk infoblad lanceert de jeugdconsulent een wedstrijd: wie bedenkt de leukste naam voor het nieuwe speelbos? Fantaseer er gerust een heel verhaal bij!

3.4 Hoe groot moet een speelzone zijn?

De ideale oppervlakte van een speelzone hangt af van het aantal kinderen en groepen dat hier wil komen spelen, maar ook van hun leeftijd en hoe vaak ze van het bos gebruik willen maken. Speelzones vlakbij een kampplaats voor jeugdgroepen zijn best een stuk groter dan speelzones die alleen door de plaatselijke jeugd worden gebruikt. Hoe ouder de kinderen, hoe meer ruimte vereist is: voor erg jonge kinderen is een bos van een halve hectare vaak voldoende, een groep jongeren zal voor een oriëntatieloop of een spelparcours al gauw een veel groter terrein nodig hebben. De ervaring leert ons dat 5 hectaren bos ruimte bieden voor twee groepen van een dertigtal 12-jarigen of 1 groep van een dertigtal 16-jarigen.

Vaak hangt de oppervlakte van de speelzone ook samen met de totale oppervlakte bos die er lokaal voorhanden is. Al betekent dit niet dat je in bosarme streken niet hoeft te ijveren voor een groot speelbos! Omdat er in bosarme streken vaak heel weinig speelbossen zijn, moeten juist in bosarme streken grote (ongeveer 10 ha) speelbossen worden aangelegd. Het is immers te verwachten dat jeugdbewegingen uit de ruime omgeving zullen afzakken naar het enige (speel)bos in de buurt, zeker als dat bos avontuurlijk wordt aangelegd. In bosrijke regio's speelt dan weer het feit dat de jeugd daar de traditie heeft om heel vaak het bos in te trekken voor allerlei activiteiten. Bij het realiseren van speelzones moet je ook hiermee rekening houden.

Hoe groter de oppervlakte van de speelzone, hoe meer mogelijkheden voor variatie en hoe beter de ecologische verstoring wordt gespreid. Wel wordt het gedeelte van het bos dat niet bespeeld en verstoord wordt kleiner.

Enkele voorbeelden: in het Brakelbos is een speelzone van 4 ha aangeduid, het Tortelbos (Ieper) heeft een speelzone van 7 ha, in Poperinge werd een speelzone van 2,5 ha voorzien voor kleuters, op de Rodenberg (Heuvelland) werd een speelzone van 5 ha onderverdeeld voor kinderen van verschillende leeftijdsklassen waarbij de meest vlakke zone voor de kleinste kinderen is bedoeld en de meest reliëfrijke terreinen voor tieners. In de houtvesterij Leuven varieert de grootte van de aanwezige speelzones van 3 tot 20 ha.

Ten slotte nog dit: het is beter om een speelzone af te bakenen met een voor de hand liggende grens (bv. boswegen of een gracht) dan je vast te pinnen op een bepaalde oppervlakte. In uitgestrekte boscomplexen is het aan te raden meerdere speelzones te voorzien die elk aansluiten bij de verschillende woonkernen of jeugdinfrastructuur in de omgeving. Deze spreiding verhoogt de bereikbaarheid van de speelzone en verlaagt de verstoring van de natuur door het spelen.

3.5 Aansprakelijkheid van de bosbeheerder in een speelzone

Om de toegankelijkheid van de bossen te verhogen sloot het Agentschap voor Natuur en Bos een aansprakelijkheidsverzekering af. Deze verzekering dekt de burgerlijke aansprakelijkheid van alle eigenaars en beheerders van bossen in het Vlaamse Gewest, of die nu openbaar zijn of privé, zolang ze onder de toepassing van het Bosdecreet vallen voor wat betreft de toegankelijkheid. Deze aansprakelijkheidsverzekering geldt zowel voor ongevallen die zich voordoen met recreanten op boswegen, op wegen langs het bos als in speelzones. Een spelend kind dat getroffen wordt door een tak die plotseling afbreekt, of een wandelaar die zich kwetst door abnormaal grote oneffenheden in het bospad bv. kort na hevige regenval, kunnen dus rekenen op deze verzekering. Het spreekt voor zich dat de recreant wel de regels gevolgd moet hebben. De bosbeheerder van zijn kant moet de speelzone en de boswegen onderhouden.

Let wel, de vermelde verzekering dekt de aansprakelijkheid van de beheerder, dus niet de schade die de bosbeheerder zou lijden door het spelgebruik en evenmin de schade die de jeugd zelf oploopt als er in de speelzone iets fout gaat. Wat dat laatste betreft, moet de jeugdvereniging uiteraard zelf een ongevallenpolis afsluiten; niet alleen voor de activiteiten in bos, maar voor de hele werking. Alle grote jeugdbewegingen hebben daartoe een centraal afgesloten verzekeringspolis.

Opgelet!

De wetgeving rond het spelen in bossen en het aanduiden van speelzones in bossen en natuurgebieden wordt binnenkort gewijzigd. Informeer je via www.vbv.be/speelzones of deze wijzigingen al doorgevoerd zijn vooraleer je start met de realisatie van een speelzone.

4. Speelzones in een bestaand bos

Het realiseren van speelzones in bestaande bossen is heel eenvoudig en kan snel gaan. Sommige gemeentebesturen bezitten zelf heel wat gemeentelijke bossen waarin ze speelzones kunnen realiseren. Maar ook in andere bossen kan je speelzones realiseren. Het komt er dan op aan te overleggen met private boscijneers of andere openbare boscijneers zoals het Agentschap voor Natuur en Bos van de Vlaamse Overheid, OCMW's, Kerkfabrieken, de drinkwatermaatschappij, ... en hen te overtuigen een speelzone aan te duiden in hun bos. Private eigenaars kunnen subsidies krijgen voor het openstellen van hun bos als speelbos. Provincie- en gemeentebesturen kunnen subsidies krijgen voor het inrichten van speelzones in bossen die zij bezitten en/of beheren.

Speelzones kunnen worden aangeduid tijdens de opmaak van een bosbeheerplan of natuurbeheerplan, of wanneer er vraag naar is.

In eerste instantie bekijk je of je een speelzone kan voorzien in bossen waar nu al gespeeld wordt door de jeugdverenigingen. Is dat niet het geval, of zijn deze bossen niet geschikt als speelbos, dan zoeken we naar mogelijkheden voor speelzones in andere bossen. Als je geen geschikt bos vindt als speelbos, dan moet je op zoek naar een locatie om een nieuw bos aan te planten (zie hoofdstuk 6). Natuurlijk kan je beide (speelzone in bestaand bos en aanleg van een nieuw speelbos) ook combineren! Een bestaand bos kan voorlopig aangeduid worden als speelbos in afwachting dat het nieuw aangeplante speelbos volgroeid is, of kan een bepaalde woonkern bedienen terwijl er voor een andere woonkern in de gemeente een nieuw speelbos wordt aangelegd.

4.1 Regulariseren van officieuze speelzones

De eenvoudigste situatie voor het realiseren van een speelzone is het regulariseren van spelen in de bossen. Hiervoor moet je een lijst opmaken van de plaatsen waar de jeugdbewegingen nu al in de bossen spelen. Voor ieder bos ga je dan na of het spelen in het bos verantwoord is of niet. Hiervoor kan je de criteria gebruiken die in paragraaf 4.3 worden opgesomd.

4.2 Stap 1. Opmaken van een overzicht van de bestaande bossen

De eerste stap in het realiseren van speelzones is het opmaken van een overzicht van de bossen in je gemeente. Ga voor de bossen (en eventueel andere groene ruimten) na of er al groepen komen spelen, welke groepen er komen spelen en of er hierover afspraken bestaan met de boscijneers. Ga ook na of het bos een openbaar bos of privé-bos is. Voor een kaart met de bossen in je gemeente kan je terecht op de gemeentelijke milieudienst, bij de boswachter of op de website <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bossen> waar je een kaart vindt met de Vlaamse bosinventarisatie en de officiële speelzones. Je kan nakijken of het bos een speelzone is en of het bos privaat of openbaar is. Dit doe je door op de website in te zoomen en op het bos te klikken met de open pijl . Er komt dan een venstertje met als titel Boskartering te voorschijn. Hier klik je op het nummer onder de titel Bosreferentielaa. Privé-bossen worden specifiek vermeld, bij openbare bossen wordt een cijfer vermeld (1: Vlaams Gewest, 2: Provincie, 3: Gemeente, 4: OCMW, 5: Kerkfabrieken en andere openbare eigenaars, 6: Vlaams Gewest, 7: Militair Domein).

Maak ook een overzicht van de ligging van de jeugdlokale, jeugdkampeercentra en jeugdkampeerterreinen. De speelbossen worden immers best zo dicht mogelijk bij een jeugdlokaal gesitueerd. Vraag na bij de jeugddienst of zij in het kader van het jeugdbeleidsplan al een lijst hebben opgemaakt van de bossen waarin wordt gespeeld, de jeugdlokale, jeugdkampeercentra en de jeugdkampeerterreinen.

4.3 Stap 2. Afwegen van de mogelijke speelzones

Nu je een goed zicht hebt op de aanwezige bossen en de bossen waar nu al in gespeeld wordt, kan je samen met de werkgroep de geschikte en haalbare locaties voor speelzones selecteren. Als je het echt systematisch wil aanpakken, kan je voor het volledige grondgebied van je gemeente bekijken waar nood is aan nieuwe groene speelruimte, in welke bossen het spelen kan worden geregulariseerd door het officieel aanduiden van een speelzone of welke bossen of bosgedeelten beter niet (meer) gebruikt worden om in te spelen. Om de afweging te maken of een (stuk) bos geschikt is als speelzone, moet je steeds de lokale situatie goed bekijken. Zo is het openstellen van bijvoorbeeld een bos met veel broedvogels tijdens de zomer wel te verantwoorden, maar is het ecologisch niet gewenst om datzelfde bos ook in het broedseizoen (voorjaar) open te stellen als speelzone.

Hou bij je afweging in elk geval rekening met ecologische criteria, ruimtelijke criteria, spelcriteria en last but not least de haalbaarheidscriteria. De ideale speelzone voldoet aan al de criteria, maar dat is zelden mogelijk. Bespreek in de werkgroep de verschillende mogelijke locaties voor speelzones en hun voor- en nadelen. Zo kom je in wederzijds overleg tot een goede locatie voor het speelbos, waarin zowel het jeugdwerk als de bos- en natuursector zich kunnen vinden. Betrek de boswachter (of natuurwachter) van het Agentschap voor Natuur en Bos bij de evaluatie van de mogelijke speelzones. Hij beschikt over zeer veel informatie en moet uiteindelijk de speelzone goedkeuren. Door de bos- of natuurwachter van bij het begin te betrekken kan je veel tijd winnen!

Ecologische criteria: is een speelzone op deze plek verantwoord voor de natuur?

- aanwezigheid van ecologisch waardevolle en kwetsbare biotopen (bv. beekvallei, moerasgebied,...): in deze biotopen is een speelzone niet wenselijk. In sommige biotopen (bv. natte weilanden) kan een tijdelijke speelzone wel (bv. tijdens de zomer).
- aanwezigheid van zeldzame en/of beschermde plant- en diersoorten, broedplaatsen en verblijfplaatsen van dieren: in deze omgeving is een speelzone niet wenselijk. Sommige diersoorten verblijven maar tijdelijk in het gebied. Als de soorten niet meer aanwezig zijn kan een tijdelijke speelzone wel (bv. speelzone, behalve tijdens het broedseizoen).
- kwetsbaarheid van de bodem voor betreding en erosie (zand versus leem, hellingsgraad): natte leembodems op hellingen zijn bijvoorbeeld gevoelig voor erosie; spelen is daar niet aan te raden; leembodems onder beuken zijn gevoelig voor betreding.
- natuurreservaten zijn meestal aangeduid omwille van het voorkomen van waardevolle natuur. Het aanduiden van een speelzone is hier mogelijk, maar dat moet lokaal worden bekeken.

De ecologische criteria kan je best bespreken met de milieudienst en lokale natuurverenigingen tijdens een terreinbezoek. Om te bepalen of er ergens een kwetsbaar biotoop voorkomt kan je de Ecosysteemkwetsbaarheidskaart voor ecotoopverlies raadplegen via het geoloket van AGIV (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/kwetsbaarheidskaarten>).

De aanwezigheid van zeldzame en/of beschermde plant- en diersoorten wordt best ingeschat door de plaatselijke natuurverenigingen. Zij hebben meestal een goed overzicht van de soorten die in hun werkingsgebied voorkomen.

De kwetsbaarheid van de bodem wordt best ter plaatse ingeschat door de milieudienst of een vertegenwoordiger van een milieuvereniging tijdens een terreinbezoek.

Ruimtelijke criteria: is de locatie goed gelegen voor gebruik als speelzone?

- afstand van de speelzone tot de plaatselijke jeugdlokalen, jeugdkampeercentra en jeugdkampeerterreinen: hoe dichter de speelzone gelegen is, hoe beter. De jeugddienst heeft een overzicht van deze lokalen i.h.k.v. het jeugdbeleidsplan.
- afstand van de speelzone tot de omliggende woonkernen: hoe dichter de speelzone bij de woonkern ligt, hoe beter.
- oppervlakte van de speelzone: afhankelijk van het aantal en de leeftijd van de te verwachten gebruikers (zie ook paragraaf 3.4)
- aanwezigheid van duidelijke fysische grenzen zoals paden, grachten, bosrand, greppel, ...
- bekendheid en traditie van het gebied als speelplek: wordt er nu al gespeeld? Vraag dat na bij de jeugdverenigingen of de boswachter.
- vlotte en veilige bereikbaarheid te voet, met de fiets en eventueel met het openbaar vervoer
- bereikbaarheid van het terrein voor hulpdiensten bij een ongeval (bespreek eventueel met de brandweer)
- veiligheid: afwezigheid van vervuilde bodem (nagaan bij OVAM of de bodem vervuild is en of dit een probleem is voor het gebruik als speelbos), jacht (nagaan bij boswachter),... Het is duidelijk dat jagen en spelen in het bos niet samen gaan. Gevaarlijke dode bomen moeten worden verwijderd.
- mogelijke conflicten met andere bosgebruikers (wandelaars, fietsers, mountainbikers, ruiters, jagers): vermijd dat mountainbikeroutes, fiets- of ruitersporen door of langs de speelzone lopen. In het heetst van de strijd steken spelende kinderen wel eens onbesuisd het pad over!

Spelcriteria: is de locatie leuk als speelzone?

- afwisseling van gesloten en open bos, aanwezigheid van open plekken, afwisseling van ondergroei (dichte ondergroei versus open bos), afwisseling van boomsoorten: hoe meer afwisseling in de kruid-, struik- en boomlaag, hoe aantrekkelijker het speelbos is.
- afwezigheid van ondoordringbare kruid- of struiklaag (bramen, varens, brandnetels): ondoordringbare bossen zijn niet leuk om in te spelen. Dit kan echter worden opgelost door één tot twee keer per jaar te maaien in het bos.
- afwisselend reliëf: hoe afwisselender, hoe leuker de speelzone
- aanwezigheid van water
- aanwezigheid van markante elementen, herkenningspunten, elementen die de fantasie prikkelen

De evaluatie van de spelcriteria kan je best bekijken met de jeugdverenigingen.

5. Officialiseren van een speelzone

Haalbaarheidscriteria: is het haalbaar om hier een speelzone te voorzien? Zijn de betrokkenen daarmee akkoord?

- Is de eigenaar en de beheerder van het bos bereid om (een deel van) zijn bos als speelzone in te stellen? En dit voor een lange termijn? Of om zijn bos te verkopen?
- Zien de omwonenden een speelbos zitten?

4.4 Stap 3. Opmaken overeenkomst met boseigenaar en bosbeheerder

Nadat je één of meerdere speelzones hebt uitgekozen, maak je best afspraken met de boseigenaars en bosbeheerders over de speelzone. Wanneer je een speelzone aanduidt in een privé-bos is het aangeraden een schriftelijke overeenkomst op te maken tussen het gemeentebestuur en de privé-boseigenaar. In deze overeenkomst neem je afspraken op rond het gebruik, onderhoud en beheer van de speelzone. Je kan er ook in opnemen wie welke verdere stappen op zich neemt (aanvragen erkenning speelzone, eventuele inrichting speelzone).

In ruil voor het openstellen van het privé-bos kan het gemeentebestuur of de jeugdverenigingen het onderhoud en het beheer op zich nemen (bv. sluikestorten opruimen of kleine beheerwerken zoals het aanplanten van bomen en struiken; zie voorbeelden in kadertekst Go4Nature op p. 31). Eventueel kan de gemeente de privé-boseigenaar een vergoeding geven voor de openstelling van zijn bos als speelzone. Deze vergoeding (subsidie) is echter niet cumuleerbaar met de Vlaamse subsidie voor een speelzone (€ 100,00 per ha per jaar).

4.5 Stap 4. Eventuele inrichtingswerken

Een speelbos is in de eerste plaats een bos. Er horen dan ook geen speeltoestellen thuis in een speelbos. Toch kan het soms aangewezen zijn een beperkt aantal inrichtingswerken uit te voeren. Het voorzien van een infobord en het plaatsen van de speelzone-pictogrammen zijn voor de hand liggende werken. Daarnaast kan het nodig zijn jaarlijks bramen of brandnetels te maaien in het speelbos of enkele (dode) bomen om te zagen voor de veiligheid of om meer variatie in het bos te creëren. In het hoofdstuk 7 kan je meer lezen over de inrichting en het beheer van speelzones.

4.6 Stap 5. Officialiseren van de speelzone

Hoe je je speelzone officieel maakt kan je lezen in het volgende hoofdstuk.

Je kan je speelzone officieel maken door die te laten opnemen in een beheerplan of door ze aan te melden bij de provinciale afdeling van het Agentschap voor Natuur en Bos. De hieronder beschreven procedures zijn geldig op het moment dat deze handleiding verschijnt. De wetgeving rond het spelen in bossen en het aanduiden van speelzones in bossen en natuurgebieden wordt echter binnenkort gewijzigd. Informeer je via www.vbv.be/speelzones of deze wijzigingen al doorgevoerd zijn vooraleer je start met de realisatie van een speelzone.

5.1 Scenario 1. Erkenning van de speelzone door opname in een beheerplan of door de wijziging van een bestaand beheerplan

Een beheerplan beschrijft het beheer van een bos of natuurreservaat, in principe voor een periode van 20 jaar (bosbeheerplan) of 27 jaar (natuurbeheerplan). Een speelzone die opgenomen is in een goedgekeurd bosbeheerplan of natuurbeheerplan is een officiële speelzone. Er is een verschil in de procedure tussen de opmaak en goedkeuring van een bosbeheerplan en een natuurbeheerplan.

Voor ieder openbaar bos en ieder privé-bos groter dan 5 hectare moet er een bosbeheerplan worden opgemaakt. In dit beheerplan wordt de speelzone opgenomen in de hoofdstukken rond de sociale en educatieve functie en de toegankelijkheid.

In een bosbeheerplan wordt de speelzone opgenomen in de hoofdstukken:

- In een beperkt bosbeheerplan

- beheerdoelstellingen met betrekking tot de sociale en educatieve functie (hoofdstuk 3.3)
- beheermaatregelen en richtlijnen met betrekking tot de sociale en educatieve functie (hoofdstuk 4.3)

- In een uitgebreid bosbeheerplan

- beheerdoelstellingen met betrekking tot de sociale en educatieve functie (hoofdstuk 3.3)
- beheermaatregelen en richtlijnen met betrekking tot de toegankelijkheid (hoofdstuk 4.12)

De speelzone moet ook worden opgenomen in het toegankelijkheidsreglement dat bij het beheerplan hoort. Meer informatie over het toegankelijkheidsreglement kan je vinden in paragraaf 5.3.

Vooraleer een uitgebreid bosbeheerplan wordt goedgekeurd, kan je tijdens een consultatieperiode je opmerkingen kwijt op het bosbeheerplan, en dus ook op de aangeduide speelzones. Tijdens de consultatie wordt ook advies gevraagd aan de gemeentelijke jeugdraad over de speelzones en het toegankelijkheidsreglement. Als het uitgebreid bosbeheerplan enkel privé-bossen bevat, is er geen advies van de gemeentelijke jeugdraad nodig. Tijdens de consultatieperiode heb je wel de kans je opmerkingen over de speelzones door te geven.

Voor een beperkt bosbeheerplan dient er geen consultatie te worden georganiseerd.

Als er al een beheerplan is voor het bos waarin je een speelzone wil realiseren, moet het beheerplan en het toegankelijkheidsreglement worden aangepast. Er is dan geen nieuwe consultatie vereist, maar de jeugdraad moet wel een afzonderlijk advies geven wanneer er nieuwe speelzones worden voorzien in openbaar bos.

Speelzones in Vlaamse natuurreservaten worden officieel door de opname van de speelzone in een natuurbeheerplan en het bijhorend openstellingsplan. Het openstellingsplan is vergelijkbaar met een toegankelijkheidsreglement voor bossen. De opmaak van een natuurbeheerplan wordt begeleid door een adviescommissie, waarin ook het gemeentebestuur zetelt. Afspraken in verband met speelzones worden door de beheerder rechtstreeks met de jeugdverenigingen besproken. Er is geen formeel adviesmoment voorzien in deze procedure. In erkende natuurreservaten kunnen ook speelzones worden afgebakend, maar hier is geen begeleiding door een adviescommissie voorzien.

Voor natuurdomeinen kan er een toegankelijkheidsreglement worden opgemaakt, waarin een speelzone wordt opgenomen. Natuurdomeinen zijn natuurgebieden in eigendom van het Vlaamse Gewest met o.a. ecologische doelstellingen, maar de ecologische waarde is hier niet hoog genoeg om dit gebied het statuut reservaat te geven.

5.2 Scenario 2. Erkenning van een speelzone zonder bosbeheerplan

Als er (nog) geen bosbeheerplan is of er geen bosbeheerplan nodig is, kan je speelzones in bossen laten erkennen via een eenvoudige procedure, zonder dat er een bosbeheerplan moet worden opgemaakt.

Opgelet! Speelzones in natuurreservaten kunnen enkel worden ingesteld via het natuurbeheerplan. Hier is geen eenvoudige procedure voorzien.

Ook in de eenvoudige procedure moet de jeugdraad geraadpleegd worden voor speelzones in domeinbossen en openbare bossen. Voor speelzones in private bossen en openbare bossen (andere dan domeinbossen) is ook een advies van het Agentschap voor Natuur en Bos nodig. Een overzicht vind je in de onderstaande tabel. Deze adviezen behandelen de voorgestelde ligging van de speelzone, de eventuele geplande inrichtingsmaatregelen en eventueel het toegankelijkheidsreglement en de spelregels voor het gebruik van de speelzone.

De boseigenaar of -beheerder kan een speelzone instellen door een brief (met liggingskaartje van de speelzone) te sturen aan de provinciale afdeling van het Agentschap voor Natuur en Bos (t.a.v. de woudmeester). Het (eventuele) advies van de jeugdraad wordt bijgevoegd. Het Agentschap zal tijdens een terreinbezoek de ligging van de speelzone evalueren. Eens de eigenaar het advies van het Agentschap voor Natuur en Bos ontvangen heeft, is de speelzone officieel.

Natuurgebieden of natuurdomeinen zijn gebieden die worden beheerd door een natuurvereniging of het Agentschap voor Natuur en Bos, maar die niet waardevol genoeg zijn om als reservaat te worden erkend. Ook hier kunnen speelzones worden aangeduid. Aangezien er voor natuurgebieden en natuurdomeinen geen beheerplan wordt opgemaakt, wordt de speelzone officieel door de opname van de speelzone in een toegankelijkheidsreglement.

	DOMEINBOS	OPENBAAR BOS geen domeinbos	PRIVE-BOS
Wie stelt ze in?	ANB	Eigenaar	Eigenaar
Aan wie moet advies gevraagd worden?	gemeentelijke jeugdraad	gemeentelijke jeugdraad ANB (woudmeester)	ANB (woudmeester)

5.3 Toegankelijkheidsreglement

Voor ieder openbaar bos dient de eigenaar een toegankelijkheidsreglement op te stellen. Toegankelijkheidsreglementen van openbare bossen moeten voor advies aan het Agentschap voor Natuur en Bos worden voorgelegd. Voor privé-bossen kan de eigenaar een toegankelijkheidsreglement opstellen, maar is dat niet verplicht. Voor domeinbossen maakt het Agentschap voor Natuur en Bos het toegankelijkheidsreglement zelf op. Een toegankelijkheidsreglement wordt opgesteld voor het hele boscomplex, dus niet enkel voor het speelbos, of niet enkel voor de percelen in eigendom van de gemeente. Een toegankelijkheidsreglement regelt alle recreatie

in het bos, niet enkel het gebruik van de speelzone. Een toegankelijkheidsreglement maak je dan ook best op in overleg met de verschillende bosgebruikers (wanderverenigingen, mountainbike-clubs, manèges, ...).

Een toegankelijkheidsreglement heeft niet de bedoeling de recreatiemogelijkheden in te perken. Het geeft vooral concrete informatie aan de bosbezoeker. Het bestaat uit een tekst en een duidelijke plattegrond van het boscomplex. Het toegankelijkheidsreglement (kaart en tekst) wordt geafficheerd op de infoborden aan de voornaamste ingangen van het bos.

De tekst van het toegankelijkheidsreglement bevat minstens een overzicht van:

- de openingstijden en -periodes van het boscomplex
- inlichtingen over de speelzones en andere bosvrije oppervlakten die door recreanten mogen worden gebruikt (bv. lig- en speelweiden).

Op de plattegrond staan, naast een aantal herkenningspunten (bv. de aangrenzende straatnamen en woonkernen), de boswegen, de speelzones en de andere toegankelijke delen van het boscomplex. Telkens wordt aangeduid of de boswegen toegankelijk zijn voor wandelaars, fietsers, ruiters, ... Ook parkings, picknickplaatsen, rustbanken, infopanelen, schuilhutten of kijkhutten of andere recreatieve infrastructures worden aangeduid.

Het toegankelijkheidsreglement mag in geen geval strijdig zijn met het Bosdecreet, zijn uitvoeringsbesluiten en het bosbeheerplan. Het mag ook geen bepalingen bevatten die al wettelijk zijn vastgelegd en moet zo kort en bondig mogelijk zijn.

Als je speelzone bestaat uit een geïsoleerd bos, moet je als bosbeheerder voor een eenvoudig toegankelijkheidsreglement zorgen.

Maakt je speelzone deel uit van een groter boscomplex, dan moet de speelzone opgenomen worden in een toegankelijkheidsreglement voor het volledige boscomplex. Dit is vaak niet zo simpel. Soms gaat het immers over een groot gebied, in eigendom en beheer van verschillende instanties, waarvan sommige delen kunnen zijn afgesloten of waar de toegankelijkheid voor de diverse vormen van recreatie helemaal niet geregeld is. Normaal gezien wordt het toegankelijkheidsreglement opgemaakt samen met het beheerplan voor het boscomplex. Misschien bestaat er voor het boscomplex waarin je speelzone ligt al een toegankelijkheidsreglement? Zorg er dan voor dat je speelzone hierin wordt opgenomen. Daarvoor kan je een wijziging van het toegankelijkheidsreglement aanvragen bij de provinciale afdeling van het Agentschap voor Natuur en Bos. Bestaat er nog geen toegankelijkheidsreglement voor het boscomplex waar je speelzone deel van uitmaakt? Dat is geen probleem voor de erkenning van je speelzone. Je moet geen afzonderlijk toegankelijkheidsreglement opmaken voor het speelbos.

Enkele voorbeelden van specifieke bepalingen voor speelbossen in toegankelijkheidsreglementen kan je lezen in onderstaand kader. In bijlage (hoofdstuk 12) vind je ook een type-toegankelijkheidsreglement voor een speelbos.

Specifieke bepalingen met betrekking tot speelbossen zijn bijvoorbeeld (onderlijnde stukken tekst moeten aangepast worden aan de lokale situatie):

- De speelzone – aangeduid op kaart – is voor recreatieve en educatieve activiteiten het hele jaar door toegankelijk voor kinderen en jongeren en hun begeleiders. De speelzone wordt aangeduid met het volgende pictogram:
- Bij krachtige wind wordt de toegang tot de speelzone ten stelligste ontraden. Betreding van het bos gebeurt dan op eigen risico.
- Alle spelmaterialen dat gebruikt wordt voor bosspelen, dient dezelfde dag te worden verwijderd. Markeringen die worden aangebracht voor bosspelen, dienen dezelfde dag te worden verwijderd en mogen de bomen niet beschadigen. Het gebruik van verf, nagels, duimspijkers is verboden, evenals het maken van inkervingen in de stammen.

Het bos en/of de speelzone kunnen gerust 's nachts toegankelijk zijn. Een eventueel verbod is zeer moeilijk te controleren en bovendien houden vele jeugdbewegingen nachts spelen in het bos. In plaats van nachts spelen te verbieden, kan men de jeugdverenigingen vragen op voorhand de boswachter te verwittigen. Dit kan ook opgenomen worden in het toegankelijkheidsreglement.

Voor specifieke vragen rond toegankelijkheidsreglementen kan je terecht bij het Agentschap voor Natuur en Bos (tel. 02/553 81 02).

5.4 Bosspelregels

Naast het toegankelijkheidsreglement kan je ook spelregels voor het gebruik van het speelbos opmaken. In deze bosspelregels kunnen zaken opgenomen worden die niet in het toegankelijkheidsreglement (mogen) worden opgenomen, zoals een herhaling van een aantal wettelijke bepalingen (bv. verbod op vuur maken of het verbod op fietsen in de speelzone).

De spelregels worden in voor kinderen verstaanbare taal opgesteld en eventueel met leuke tekeningen of pictogrammen ingevuld. De bosspelregels kunnen de volgende zaken bevatten:

- Planten en dieren horen thuis in het bos, we laten ze dan ook met rust en nemen ze niet mee naar huis.
- (Brom)fietsen, motoren, quads en auto's verstoren de rust in het bos en horen er dan ook niet thuis.
- Een vuurtje kan het hele bos vernietigen, we houden dan ook geen kampvuur in het bos.
- We nemen ons spelmateriaal en markeringen dezelfde dag terug mee naar huis.
- We beschadigen de bomen niet. We gebruiken dan ook geen verf, nagels, duimspijkers en dergelijke en maken geen inkervingen in de stammen.
- Voor het maken van vuur, sprokkelen van hout, het opzetten van een tent, het graven van putten of spelactiviteiten waarbij de paden verlaten worden buiten de speelzone vragen we toestemming aan de woudmeester van het Agentschap voor Natuur en Bos en/of de eigenaar van het bos.

De correcte invulling van de laatste bosspelregel is afhankelijk van wie de eigenaar is van het bos. In de tabel hieronder wordt weergegeven aan wie je toestemming moet vragen voor wat.

AAN WIE TOESTEMMING VRAGEN?	DOMEINBOS	OPENBAAR BOS geen domeinbos	PRIVE-BOS
Voor bosspelen buiten de speelzones	ANB	eigenaar	
Voor andere activiteiten waarbij de boswegen verlaten worden	ANB én eigenaar		
Om een tent op te zetten	ANB én eigenaar		
Om een put te graven	ANB	ANB én eigenaar	
Om vuur te maken in en binnen een straal van 100 meter rond het bos	ANB (tenzij vaste kampvuurplaats in bosbeheerplan)	ANB én eigenaar (tenzij vaste kampvuurplaats in bosbeheerplan)	
Om hout te sprokkelen	ANB én eigenaar		eigenaar

Deze bosspelregels kan je ophangen bij de speelzone, samen met de contactgegevens van de boswachter waar de gebruikers meer informatie kunnen krijgen. Ook de contactgegevens van de woudmeester worden gepubliceerd op het infobord aan de speelzone, aangezien men afwijkingen op het Bosdecreet en het toegankelijkheidsreglement aan de woudmeester moet aanvragen.

5.5 Bekendmaking van de erkende speelzone

5.5.1 Opname in het overzicht van speelzones in Vlaanderen

Als laatste stap in de erkenning van je speelzone, geeft de boswachter of de provinciale afdeling van het Agentschap voor Natuur en Bos een kaart met de ligging van de speelzone door aan de Centrale Diensten van het Agentschap voor Natuur en Bos, zodat deze opgenomen kan worden in het overzicht van de speelzones in Vlaanderen.

Het overzicht van alle Vlaamse speelzones kan je raadplegen via <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bossen> of via www.bosspel.be > Jeugdwerker > Speelzone > Vind een speelzone.

5.5.2 Lokale bekendmaking

Een belangrijke én heel leuke stap ter afsluiting van de realisatie van je speelzone is de lokale bekendmaking van de speelzone. Vergeet niet ook deze stap te plannen in overleg met de lokale jeugd. Zij hebben wellicht creatieve ideeën voor de invulling.

Voor de bekendmaking van de nieuwe speelzone kan je een inspeeldag organiseren. Nodig alle lokale jeugdverenigingen of bepaalde (leeftijds)groepen uit voor een mega-bosspel-zonder-grenzen, een avonturenparcours, een groot zintuigenspel of ontdek-je-plekje met allerlei bosactiviteiten zoals bosverhalen onder de dikke boom, sjorren van een uitkijktoren, een kennismaking met de kleine en grote vriendjes van de bosbeestenreus, een paracommando-parcours door de modder en over boomstammen. De kettingzaagkunstenaar zaagt een picknickbankje en een grote mascotte op de totempaal midden in het speelbos!

Je kan er een officieel openingsmoment van maken, met een speech van de burgemeester. Hij knipt met de haagschaar een klimoprak door, die jullie prachtig hebben versierd met bos- en veldbloemen. De plaatselijke fanfare speelt voor de gelegenheid een feestelijke bosmars.

Een informatiefoldertje toont de nieuwe speelzone(s) op de plattegrond van je gemeente. Hier staat uitleg over wat kan in de speelzones en in andere bossen. In de folder vind je ook het telefoonnummer van de boswachter of van een andere contactpersoon voor de speelzone.

6. Aanleggen van een nieuw speelbos

- Je hebt alle bossen in je gemeente nagegaan en er is geen geschikt bos om een speelzone te realiseren.
- Er is helemaal geen bos in je gemeente.
- De speelzone in het bestaand bos heeft nood aan uitbreiding op aanpalende gronden buiten het huidige bos.
- De speelzone in bestaand bos is goed gelegen voor de jeugd van de ene deelgemeente, terwijl de kinderen uit het andere deel van de gemeente er niet in kunnen spelen.

Wat nu? In deze gevallen zal je een nieuw bos moeten aanleggen! Speelzones in bestaande bossen kunnen worden gecombineerd met nieuwe speelbossen. Zo kan de jeugd voorlopig spelen in een speelzone in bestaand bos terwijl het nieuw aangeplante speelbos rustig kan groeien en binnen een achttal jaar kan worden geopend als speelbos.

Bovendien biedt het aanplanten van nieuw bos heel wat voordelen:

- Je kan de inrichting van het terrein afstemmen op de functie als speelbos door het voorzien van speelheuveltjes, een ravotterrein, een grasland, een ruigte met struiken en/of een natuureducatieve poel.
- Het gemeentelijke geboortebos waarin de ouders voor elk nieuw inwonertje een boom planten kan na een aantal jaar als speelbos dienen voor diezelfde kinderen die intussen in de lagere school zitten.
- In sommige gemeenten wordt er gewerkt aan bosuitbreiding of stadsbossen. Met wat overleg kan hier een speelbos worden voorzien.
- Je kan ook het kappen van een bestaand bos aangrijpen om te pleiten voor een speelbos. Bij een ontbossing moet er immers voor een compensatie worden gezorgd.

6.1 Stap 1. Op zoek naar een geschikt terrein

Wanneer je een nieuw speelbos wil aanplanten, ga je op zoek naar een terrein dat geschikt en vooral haalbaar is om een speelbos aan te leggen. In de meeste gevallen zal de gemeente deze gronden aankopen en inrichten als speelbos. Ook privé-eigenaars of ander openbare grondeigenaars kunnen een speelbos aanplanten en openstellen. In dat geval maak je best goede afspraken! Voor het aanplanten en/of inrichten van een speelbos kunnen zowel openbare als privé-eigenaars subsidies krijgen (zie hoofdstuk 8).

Om terreinen te selecteren die in aanmerking komen voor de realisatie van een nieuw speelbos, houd je best rekening met onderstaande criteria:

Ecologische criteria: is het te bebossen gebied ecologisch waardevol? Zal er waardevolle natuur verloren gaan door het aanplanten van een speelbos?

- aanwezigheid van ecologisch waardevolle en kwetsbare biotopen (beekvallei, moerasgebied, natte weilanden, ...): in deze gebieden is het aanplanten van een speelbos meestal niet wenselijk.
- aanwezigheid van zeldzame en/of beschermde plant- en diersoorten, broedplaatsen en verblijfplaatsen van dieren: bebossing mag de biotopen van deze dieren en planten niet in gevaar brengen. Als deze dieren en planten nood hebben aan open gebieden is bosuitbreiding niet wenselijk.
- kwetsbaarheid van de bodem voor betreding en erosie (zand versus leem, hellingsgraad): natte

leembodems op hellingen bijvoorbeeld zijn gevoelig voor erosie, het aanplanten van een speelbos is daar niet te verantwoorden.

- aanwezigheid van beschermingszones en natuureservaten: deze zones zijn meestal aangeduid omwille van de aanwezigheid van waardevolle natuur. Het aanplanten van een speelbos is hier meestal niet wenselijk, omdat de aanplanting de huidige natuurwaarde teniet kan doen. In natuurdomeinen of natuurgebieden die geen reservaat zijn, kunnen er wel mogelijkheden zijn om een speelbos aan te planten.

Deze criteria kan je best bespreken met de milieudienst en lokale natuurverenigingen tijdens een terreinbezoek. Om te bepalen of er ergens een kwetsbaar biotoop voorkomt kan je de Ecosysteemkwetsbaarheidskaart voor ecotoopverlies raadplegen via het geoloket van AGIV (<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/kwetsbaarheidskaarten>).

De aanwezigheid van zeldzame en/of beschermde plant- en diersoorten wordt best ingeschat door de plaatselijke natuurverenigingen. Zij hebben meestal een goed overzicht van de soorten die in hun werkingsgebied voorkomen.

De kwetsbaarheid van de bodem wordt best ter plaatse ingeschat door de milieudienst of een vertegenwoordiger van een milieuvereniging tijdens een terreinbezoek.

Haalbaarheidscriteria: is bebossing van deze gronden haalbaar?

- eigendomssituatie: openbaar of privaat. Openbare gronden zijn meestal gemakkelijker te verwerven of te bebossen dan private gronden.
- grondgebruikssituatie: gronden in gebruik door een rendabel of een uitbollend landbouwbedrijf, braakliggend terrein, restgronden. Als de huidige grondgebruiker geen eigenaar is van het terrein moet er een overeenkomst komen met de huidige gebruiker.
- bestemming van de gronden op het gewestplan, ruimtelijk uitvoeringsplan en/of BPA: groengebied, agrarisch gebied, landschappelijk waardevol agrarisch gebied, ... In bepaalde gebieden heb je vergunningen nodig om een (speel)bos te mogen aanleggen. Bekijk dit met de dienst ruimtelijke ordening van je gemeentebestuur.
- gronden met beschermd statuut zoals VEN-gebieden, vogelrichtlijn- of habitatrichtlijngebied, beschermd landschap, ... In deze beschermde gebieden kan bebossing verboden zijn. Bekijk dit met de dienst ruimtelijke ordening van je gemeentebestuur, het Agentschap voor Natuur en Bos of de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw.
- ligt het gebied binnen de voorkeuperimeter van een natuurvereniging of de Vlaamse Overheid? In dat geval is de Vlaamse Overheid de bevoorrechte partner om mee samen te werken. De Vlaamse Overheid heeft het recht om alle gronden die te koop komen binnen de aankoopperimeter aan te kopen en in te passen in natuureservaten of in natuurinrichtingsprojecten. Hier kunnen mogelijkheden zijn om een speelbos te ontwikkelen. Contacteer hiervoor het Agentschap voor Natuur en Bos.
- ligt het gebied binnen een natuurinrichtings-, landinrichtings- of bosuitbreidingsproject van de Vlaamse overheid? In deze gevallen kan de Vlaamse Overheid een speelbos voorzien of worden er extra subsidies voorzien.

Ruimtelijke criteria: is de locatie goed gelegen als speelzone?

- afstand van de locatie tot de plaatselijke jeugdlokalen, jeugdkampeercentra en jeugdkampeerterreinen: hoe dichter de speelzone, hoe beter. De jeugddienst heeft een overzicht van deze lokalen i.h.k.v. het jeugdbeleidsplan.
- afstand van de speelzone tot de omliggende woonkernen: hoe dichter de speelzone, hoe beter.
- oppervlakte van de speelzone: afhankelijk van het aantal en de leeftijd van de te verwachten gebruikers (zie ook 3.4).
- veiligheid als speelplek: nabijheid van gevaarlijke wegen, vervuilde gronden (raadpleeg het bodemregister van OVAM), ...
- vlotte en veilige bereikbaarheid te voet, met de fiets en eventueel met het openbaar vervoer
- bereikbaarheid van het terrein voor hulpdiensten bij een ongeval (bespreek dit eventueel met de brandweer)

6.2 Stap 2. Aankopen van de grond en voorbereiden van de aanplanting

Nadat je een goede locatie voor je speelbos hebt uitgekozen, kunnen de onderhandelingen over de aankoop van de grond starten. Een gemeente werkt hierbij meestal met het Aankoopcomité van Federale Overheidsdienst Financiën.

Als je de grond hebt verworven, kan je de vereiste vergunningen en adviezen aanvragen. Welke vergunningen en adviezen je moet aanvragen, is afhankelijk van de bestemming van de gronden volgens het bestemmingsplan (gewestplan, BPA of ruimtelijk uitvoeringsplan) en de eventuele beschermingen die geldig zijn op het aangekochte perceel (beschermd landschap, VEN-gebied). Informeer je hierover bij het Agentschap voor Natuur en Bos of bij de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw. Op www.tandemweb.be kan je een fiche downloaden met alle info voor het aanplanten van nieuwe (speel)bossen. Daar vind je naast een pak handige tips ook een overzicht van de aan te vragen adviezen en vergunningen wanneer een gemeente een (speel)bos wil aanplanten. Bij de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw kan je een uitgebreid draaiboek aanvragen voor het aankopen en aanplanten van nieuwe (speel)bossen.

6.3 Stap 3. Opmaak van een inrichtingsschets en/of beplantingsplan

Nadat je de grond hebt aangekocht, wordt er een inrichtingsschets en/of beplantingsplan opgemaakt. Het beplantingsplan en de inrichtingsschets kunnen in één plan worden opgenomen. De inrichtingsschets geeft aan hoe je het speelbos wil inrichten: waar komen welke bomen of struiken, waar wil je een open plek laten, waar komt de ingang met een fietsenstalling, waar voorzie je een speelheuvel en een gracht? De inrichtingsschets is niet wettelijk verplicht voor de erkenning van het speelbos, maar is wel nodig voor het aanvragen van aanplantings- of inrichtingssubsidies (zie hoofdstuk 8). Bovendien is de inrichtingsschets een handige leidraad voor het realiseren van het nieuw speelbos.

De inrichtingsschets hoeft geen architecturaal hoogstandje te zijn. Je hoeft geen landmeter of landschapsarchitect in te huren om het plan op te maken. In hoofdstuk 7.2 lees je hoe je eenvoudig zelf zo een inrichtingsschets kan opmaken.

Betrek zeker de jeugd bij de opmaak van de inrichtingsschets. Zij zijn immers de toekomstige gebruikers van het speelbos!

Hoofdstuk 7.1 geeft meer ideeën voor de opmaak van een inrichtingsschets.

6.4 Stap 4. Aanplanten van het speelbos

Het aanplanten van het speelbos is een grote dag! Maak er dan ook iets leuks van door alle jeugdverenigingen te betrekken bij deze plantdag en er een groot spel rond te organiseren. Na het officiële startschot waarbij de burgemeester de eerste boom plant, kunnen de kinderen het bos verder aanplanten.

Wanneer kan je het speelbos aanplanten? Dit gebeurt best tussen eind oktober en begin december, of tussen eind februari en begin april. Het aanplanten moet alleszins buiten het groeiseizoen gebeuren, maar het mag ook niet vriezen. Begin tijdig aan de voorbereiding van deze plantdag, zodat iedereen aanwezig kan zijn.

Twee tot drie maand voor de aanplanting kan je bij een bosboomkweker het plantsoen bestellen: dat zijn jonge boompjes en struiken van ongeveer 0,5 tot 1 meter hoog. Welke soorten je nodig hebt en hoeveel, kan je afleiden uit je beplantingsplan of inrichtingsschets. Gebruik enkel inheemse soorten en geen variëteiten.

Begin ook met het opstellen van een draaiboek voor de bosplantdag. Maak de uitnodigingen op voor de prominenten en de kinderen. Herinner hen eraan aangepaste kleding en hun laarzen aan te doen. Vraag de kinderen om een spade mee te brengen of voorzie voldoende spaden vanuit de technische dienst van de gemeente. Verstuur eventueel ook een persbericht; het is altijd leuk als er een artikel met foto over de aanplanting van je nieuwe speelbos in de (lokale) pers verschijnt.

Enkele weken voor de bosplantdag kan je de activiteit voor de jeugdverenigingen uitwerken met de begeleiders van de verschillende deelnemende jeugdverenigingen. Je kan een bosstratego spelen, waarbij de kinderen kaartjes kunnen winnen, die ze kunnen inruilen voor aan te planten boompjes.

Een week voor de bosplantdag maakt de groendienst het terrein plantklaar. Een akker wordt best gefreesd, in een weiland laat je plantgaten boren of plantlijnen trekken. Zo moeten de kinderen zelf geen putten meer graven, enkel nog de boom in de plantput steken en de put dichtmaken. Laat geen plantgaten boren of plantlijnen trekken waar er geen bomen moeten worden geplant (bijvoorbeeld de open plekken). Hiervoor kan je de inrichtingsschets gebruiken.

De dag voor de plantactie kan je met behulp van signalisatielint per aan te planten soort een plantvak uitzetten. Je kan met kleurencodes werken: iedere soort heeft een bepaalde kleur die overeenkomt met de kleur van de te winnen kaartjes bij de bosstratego, de kleur van de lintjes rond het plantsoen en de kleur van de lintjes in de plantvakken. Opnieuw is de inrichtingsschets een handig hulpmiddel.

Dan is eindelijk het grote moment aangebroken: alle jeugdverenigingen komen aan en helpen het nieuwe speelbos mee aan te planten. Vertel hen eerst hoe ze de boompjes moeten planten (zie de planttips in de kadertekst p.24). Daarna kunnen de kinderen zich volop uitleven in het spel en het planten van de bomen. Rond 4 uur bied je iedereen een bosdrankje en een boshapje aan. Daarna kan een verteller de dag afronden met een spannend bosverhaal.

Na de bosplantactie moet de groendienst de aanplanting controleren: zijn de bomen op de juiste diepte geplant? Is de grond rond de bomen goed aangestampd? Zijn alle plantvakken min of meer volledig ingeplant? Als er eens een boom in een verkeerd plantvak is geplant is dat niet erg.

7. (Her)inrichting en beheer van speelzones

Ten slotte moet de groendienst ook de moeilijke aanplantingen uitvoeren zoals het aanplanten van de groentunnel, de bomen-iglo, de wilgenhut en de sneukelhaag.

Tips voor het planten van bomen met kinderen

- Boompjes op voorhand klaarleggen in de plantvakken waar er zal geplant worden. De boompjes worden met de wortels in een sleuf begraven zodat ze niet uitdrogen (vooral gevaar voor wind).
- Kinderen per twee laten planten en een spade meegeven.
- Als de kinderen aankomen, wordt uitleg gegeven over hoe de boompjes worden geplant.
  - Boompjes planten met de wortels naar beneden.
  - Wortels met de hand in de plantput steken en gelijk verdelen in de plantput (niet samendrukken). Opletten dat er geen wortels afkraken.
  - Alle wortels moeten volledig onder de grond zitten.
  - Best de kinderen per twee laten aanplanten: de ene houdt de boom stevig vast, de andere gooit grond in de plantput. Boompje tegenhouden zodat het niet mee de plantput inschiet...
  - Boompjes recht in de put houden bij het planten.
  - Aarde heel goed aanstampen met de voeten, desnoods nog een beetje aarde van naast de plantput bijscheppen.
  - Kinderen regelmatig eens 'controleren'... en ze wat kalmeren zodat ze de boompjes niet te haastig planten.

Na de plantactie kan het speelbos rustig beginnen groeien totdat jullie het openstellen als speelbos.

6.5 Stap 5. Officialiseren en openstellen van het speelbos

Wanneer kunnen we nu eindelijk spelen in het speelbos? Je kan het speelbos al onmiddellijk openstellen op de paden en open plekken, maar het is toch aan te raden enkele jaren te wachten totdat de bomen voldoende gegroeid zijn. Meestal is dit na 7 tot 10 jaar.

De opening van het speelbos is de kers op de taart! Werk samen met de jeugdverenigingen een groot bosspel uit om het speelbos officieel in te spelen. De burgemeester kan het speelbos plechtig openen door een met klimopranken versierde tak door te zagen.

In het speelbos op het Oud Vliegveld in Grimbergen werd de speelzone onmiddellijk na de aanplanting opengesteld op de open plekken. In dit speelbos werden een aantal grote wilgen aangeplant en een aantal boomstammen neergelegd als spelelementen. Er is ook een grote picknicktafel.

Vooraleer het speelbos geopend wordt, dien je het speelbos te officialiseren. In hoofdstuk 5 kan je lezen wat je hiervoor moet doen.

Wanneer je de aangeduide speelzone aantrekkelijker en/of avontuurlijker wil maken, kan je nadenken over de herinrichting en het beheer van de speelzone. Hoewel het niet verplicht is, maak je voor de aanleg van een nieuw speelbos best een inrichtingsschets op. In de (her)inrichtingsschets kan je al de leuke ideeën die in je hoofd ronddwarrelen voor de inrichting van een avontuurlijk speelbos uitwerken.

Betrek de toekomstige spelers bij het uittekenen van de (her)inrichtingsschets! Vraag naar hun verwachtingen en wensen, laat hun ideeën meespelen. Maak van bij het begin duidelijk hoe ver de inspraak kan gaan en waarover ze mee kunnen beslissen. Wat ook goed werkt en de betrokkenheid verhoogt, is te denken aan actieve inbreng van de jeugdbewegingen. De scouts kunnen een sjaractiviteit organiseren met als resultaat een prachtige uitkijktoren, een toegangspoort voor de speelzone of een ander leuk extraatje. Of misschien kunnen de handige Harry's van de chiro wel een paar leuke dieren zagen uit houten panelen, die door de kinderen kleurig geschilderd worden tot de mascottes van het speelbos? In een tekenwedstrijd zetten de kinderen van het lokale speelplein hun ideeën voor het speelbos op papier.

Hou bij de inrichting in elk geval voor ogen dat speelzones 'echt bos' moeten blijven. Kinderen en jongeren zoeken het bos op omwille van de specifieke sfeer die er heerst. Ze willen het gevoel hebben dat ze omringd zijn door ongerepte natuur, waarin ze naar hartenlust en ongeremd op ontdekking kunnen gaan. Op bepaalde plaatsen vind je misschien wel nog een oude bunker of grenspaal, een kapelletje of een sprookjesachtige eik. Dergelijke elementen prikkelen de fantasie en zetten aan tot spelen. Ze behouden in je speelzone is de boodschap! Eventueel kunnen toch enkele subtiele maatregelen genomen worden om de speelzone (nog) spelvriendelijker en avontuurlijker te maken, zonder dat ze het natuurlijke karakter van het bos verstoren. Vermijd dat kinderen het gevoel hebben dat het spel al voorgeprogrammeerd is door de inrichting. Een toffe speelplek biedt speelprykkels en uitdagingen.

7.1 Ideeën voor de (her)inrichting van een speelzone

De inrichting van een speelzone in een bestaand bos hoeft niet veel moeite of geld te kosten. Belangrijk is wel dat gevaarlijke dode bomen geveld worden of andere onveilige situaties worden aangepast. Stammen en takken blijven best liggen in het bos. Dat is goed voor de natuur en de kinderen zullen er dankbaar gebruik van maken voor het bouwen van kampen en boshutten. Zorg wel dat er geen gevaarlijke situaties ontstaan. Als er een 'speeltuig' uitgewerkt wordt, laat het dan qua materiaal en vormgeving passen in de bosomgeving. Let wel op met het voorzien van zaken die als 'speeltuig' kunnen worden aanzien, want hiervoor is vaak een stedenbouwkundige vergunning en een jaarlijkse keuring (conform de wetgeving op de speeltoestellen, zie paragraaf 7.5) nodig. De fantasie van een kind is onbeperkt en eenvoudige, natuurlijke speelimpulsen winnen het vaak van kant-en-klare speelconstructies. Voorzie voldoende vrije speelruimte in de speelzone, waar kinderen ten volle hun fantasie kunnen botvieren, maar evengoed kleine verborgen hoekjes. Wanneer kinderen zelf iets kunnen bouwen, of een ruwe aanzet zelf kunnen afwerken, verhoogt dit zeker hun betrokkenheid en inlevingsvermogen.

In het Meerdaalwoud werd in de speelzone aan De Kluis een opeenvolging van spel- en speelelementen uitgewerkt, aangevuld met educatieve panelen. De begrenzing van de opeenvolgende spelplaatsen gebeurt op een speelse manier. Een begeleidend tekstje met vragen en antwoorden kunnen de kinderen ter plaatse meenemen. Wanneer het educatieve aspect eerder suggestief dan dwingend wordt ingepast, heeft het meer succes. Door dit parcours in te richten, wordt de beschikbare ruimte goed benut en is een zekere geleiding mogelijk, zonder dat het de kinderen echt opvalt.

Deze speelzone is echter eerder gericht op gezinnen of klassen, dan op kinderen die op kamp zijn met de jeugdvereniging.

Water en reliëf nodigen uit om te spelen, maar zijn ook ecologisch belangrijk. Hier moet zeker een afweging worden gemaakt (zie ook ecologische criteria voor aanduiding van speelzones in bestaand bos, paragraaf 4.3). Bij de aanleg van een nieuw speelbos kan je een poel aanleggen of kronkelende grachten graven. Diep water is niet aan te raden wegens te gevaarlijk, maar het moet toch diep genoeg zijn om bijvoorbeeld een vlot op te laten drijven. Of het nu gaat om een klein beekje of een ondiepe plas, water trekt aan. Je wil er over, je kan er iets op laten drijven, je kan er nat van worden. De combinatie van water en aarde mag dan wel voor sommigen erg vies lijken, voor anderen is het een bron van dolle pret.

Reliëf maakt een bos leuker, uitdagender en verrassender: dalen, hellingen en greppels bieden enorme speel mogelijkheden. Een greppel of gracht toont de grens tussen het grondgebied van de rode ploeg en dat van de blauwe. Bermen, trappen en treden zijn leuke en duurzame spelelementen. Bij de aanleg van een nieuw speelbos op een vlak terrein kan je zelf reliëfwijzigingen aanbrengen, voordat je ook maar één boom in de grond hebt gestopt. Zo kan je enkele taluds maken, of kan je greppels of hoge bermen voorzien. Voor werken waarbij er meer dan een halve meter diep gegraven wordt, of waarbij er meer dan een halve meter wordt opgehoogd is een stedenbouwkundige vergunning vereist.

In de speelzone Tortelbos in Ieper werd een gracht uitgegraven, om zo een 'plasdras'plek te creëren. Met de uitgegraven aarde werd verderop een berm gemaakt van 3 à 4 meter hoog. De losse aarde moet zich echter 'zetten', waardoor deze berm maar twee meter hoog is. Hou er dus rekening mee dat dergelijke ophogingen wel 50 % kunnen 'zakken'...

Naast water en reliëf kan je ook met een pak andere 'bos-eigen' elementen variatie brengen in de speelzone. Variatie is ontzettend belangrijk. Kinderen appreciëren bossen met ondergroei meer dan 'kale' bossen. Deze ondergroei bestaat bij voorkeur uit struiken, waarachter de kinderen dekking kunnen vinden in het vuur van het bosspel. Een dichte ondergroei van bramen of brandnetels nodigt dan weer helemaal niet uit tot spelen. Soms is het nodig om deze planten te maaien, liefst kort voor het speelseizoen. Maar soms kan zulke ondoordringbare begroeiing ook wenselijk zijn in een speelzone, bijvoorbeeld als natuurlijke begrenzing van de speelzone (zie verder). Ook open plekken zijn leuk in een speelbos. Een afwisseling van dicht bos, open grasland, een zandige strook of dicht struikgewas bieden heel wat spel mogelijkheden. Op de (half)open plekken aan de ingang van de speelzone kan een jeugdmonitor de speluitleg geven, of kan een loopspel gespeeld worden als afsluiter van het bosspel. Open plekken midden in het bos kunnen je verrassen en bieden afwisseling in de spel mogelijkheden. Een alleenstaande breed uitgroeiende (klim)boom kan er een duidelijk herkenningspunt vormen.

Bij de aanplanting van een nieuw speelbos kan je door de boomsoortenkeuze, menging en plantdichtheid zorgen voor een rijk gevarieerd en boeiend bos. Om je te helpen bij de keuze van de boom- en struiksoorten voor je speelzone, vind je in deze paragraaf meer informatie over de diverse aan te planten soorten.

Kies voor bomen en struiken die tegen een stootje kunnen (bv. wilg, es, eik, den, hazelaar, bessen-soorten). Om de variatie en de natuurbelevingswaarde in het speelbos te verhogen, kan je kiezen voor bomen of struiken met opvallende bloemen of bladeren, met eetbare vruchten of met een speciale geur. Gebruik ook bomen of struiken die vogels, vlinders of andere insecten aantrekken. In de volgende kadertekst vind je hiervan een aantal voorbeelden.

Gebruik altijd inheemse soorten. Dat zijn soorten die hier van nature voorkomen, zoals zomer- en wintereik, beuk, esdoorn, es, hazelaar, wilgen, grove den en ratelpopulier. Soorten zoals Amerikaanse eik, Corsicaanse den, sparren en allerlei cultuurpopulieren (de zogenaamde Canadapopulieren) komen van nature niet voor in onze streken en worden dan ook beter niet gebruikt.

De bodem is een zeer belangrijke parameter voor de keuze van de juiste soorten. Op natte bodems kan je soorten zoals berk, es, els en wilg aanplanten. Op rijke, niet-natte bodems kan je zomer- of wintereik, boskers, wilde appel, zomer- of winterlinde, gewone esdoorn of veldesdoorn, es, tamme kastanje, beuk of haagbeuk aanplanten. Op drogere bodems staan zomereik en berk op hun plaats. Op de website van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (www.inbo.be) kan je het programma BoBo (Bodemgeschiktheid Bosbomen) downloaden, waarmee je de bodemgeschiktheid en kenmerken van de meest voorkomende bosbomen kan opzoeken. Op de website van Inverde (www.inverde.be > kennisdatabank > dossiers > Handleidingen) vind je meer uitleg over de verschillende struik- en boomsoorten die je kan gebruiken. Contacteer ook eens je boswachter. Hij kent de streek goed en zal je nuttig advies kunnen geven.

Daarnaast zijn er een aantal bomen, struiken en kruidachtige planten die je beter niet aanplant in een speelzone, omdat ze giftig zijn. In de kadertekst lees je welke bomen, struiken en planten dit zijn.

Bomen en struiken met eetbare vruchten	
Gewone beuk	Fagus sylvatica
Tamme kastanje	Castanea sativa
Winter- of zomerlinde	Tilia cordata of T. platyphyllos
Okkernoot	Juglans regia
Boskers / zoete kers	Prunus avium
Appelaar	Malus domestica
Pruimelaar	Prunus domestica
Mispel	Mespilus germanica
Kweepeer	Cydonia oblonga
Hazelaar	Corylus avellana
Meidoorn	Crataegus monogyna
Sleedoorn	Prunus spinosa
Vlier	Sambucus nigra
Rode, witte en zwarte trosbes	Ribes sp.
Kruis- of stekelbes	Ribes uva-crispa
Framboos	Rubus idaeus
Eglantier en rozen(bottels)	Rosa sp.
Braam	Rubus caesius

Overzicht van giftige bomen, struiken en planten die te vermijden zijn in een speelbos	
Rode kornoelje	Cornus sanguinea
Sleedoorn	Prunus spinosa
Meidoorn	Crataegus monogyna
Vlier	Sambucus nigra
Wilde liguster	Ligustrum vulgaris
Rozen	Rosa sp.
Lijsterbes	Sorbus aucuparia

Bomen en struiken die vogels en/of vlinders aantrekken	
Spork / vuilboom	Rhamnus frangula
Wegedoorn	Rhamnus catharticus
Gelderse roos	Viburnum opulus
Europese vogelkers	Prunus padus

Kardinaalsmuts	Euonymus europaeus
Peperboompje	Daphne mezereum spp.
Hulst	Ilex aquifolium
Goudenregen	Laburnum anagyroides
Blauwe monnikskap	Aconitum napellus
Gevlekte aronskelk	Arum maculatum
Stinkende gouwe	Chelidonium majus
Herfsttijloos	Colchium byzantinum
Lelietje-van-dalen	Convallaria majalis
Ridderspoor	Delphinium cultorum
Vingerhoedskruid	Digitalis purpurea
Helleborus	Helleborus spp.
Reuzenberenklauw	Heracleum mantegazzianum
Slaapbol	Papaver somniferum
Zwarte nachtschade	Solanum nigrum

Het combineren van groepsgewijze aanplanting (groepjes van dezelfde soort) van de meest voorkomende soorten met het aanplanten van individuele bomen van enkele specifieke soorten (bv. soorten met eetbare vruchten) tussen de groepen zorgt voor afwisseling in het speelbos. Het planten in rijen of stroken is eenvoudiger voor de aanleg en het onderhoud, vooral tijdens de eerste jaren van de aanplanting. Maar je kan deze rijen ook

laten golven of bijvoorbeeld de kromme beek als 'lijn' volgen in plaats van rechte lijnen. Zo hou je het beheer even makkelijk, en ziet je bos er toch natuurlijker en spontaner uit. Met verschillende planten, struiken en boomsoorten maak je een kleurrijk en soortenrijk domein. De ene soort groeit hoger, lager, breder of smaller dan de andere.

In het Tortelbos (Ieper) plantte men bijvoorbeeld een 20-tal verschillende vruchtendragende struiken en kleine bomen in groepjes van ca. 100 m² aan. Hier kunnen kinderen nu naar hartenlust smullen van bessen, noten en vruchten.

Je kan spelen met de plantafstand. Waar je erg dicht plant, krijg je een dichte begroeiing. Een meer open beplanting geeft dan weer een heel andere sfeer (maar vraagt – zeker de eerste jaren – meer onderhoud). Naarmate de plantafstand varieert, wisselen ook licht en schaduw elkaar af. Enkele struiken plant je in een boog, en meteen krijg je een intiem vertelhoekje. Een kind wil zich verbergen, maar ook teruggevonden worden. Op een speelplek kan je je verstoppen en toch zien wat er allemaal gebeurt. Het komt erop aan een evenwicht te vinden tussen beschutting en overzichtelijkheid.

De levende natuur doet beroep op alle zintuigen die we bezitten. Om de natuurbeleving te verhogen, planten we struiken met eetbare vruchten, vegetatie die vlinders en vogels aantrekt en planten die inspelen op de geurzin. Langs de (zonnige) buitenrand van het bos kan een 'sneukelpad' worden aangelegd. Langs dit pad worden allerlei vruchtendragende bomen en struiken geplant. Bordjes met afbeeldingen geven uitleg over de geplante bomen en struiken en hun vruchten. Een speelbos kan ook worden gecombineerd met een bosleerpad, een educatieve poel met een steiger waarop je neer hurkt om met je schepnet en loupepotje de kriebelbeestjes te onderzoeken. Betrek zeker de lokale scholen in dergelijke educatieve projecten!

Je kan ook kiezen om een deel van het bos te beheren als hakhout. Jonge bomen worden dan vlak boven de grond afgezaagd. De volgende lente schieten meerdere stammen weer op uit dezelfde wortel. Eigenlijk zijn het een soort 'knotbomen' maar dan wel vlakbij de grond geknot. De combinatie van hooghout- en hakhoutbeheer (middelhout) levert eveneens een avontuurlijk resultaat. Hakhout wordt om de 8 tot 15 jaar afgezaagd ("afgezet") om opnieuw uit te schieten. Hakhout dat al heel lang niet meer is afgezet, kan leuke klimbomen opleveren (de takken beginnen immers vlak bij de grond), of een ideale basis zijn voor een kamp. Interessante soorten om als hakhout te beheren zijn bijvoorbeeld zwarte els (vaak in nattere gebieden), gewone es en tamme kastanje (dan heb je meteen ook lekkere kastanjes om te poffen!).

Een speelzone afbakenen en de toegang ervan regelen, kan soms mooier en natuurlijker dan nu vaak het geval is. In plaats van omheiningen en verbodsborden kan je het gebruik van de speelzone op een natuurlijke manier sturen. Je kan de toegang van fietsers en mountainbikers tot de speelzone beperken door het pad te versperren met een boomstam. In plaats van een hoge omheining aan de rand van de speelzone of speelbos kan je een (ondoordringbare) struikengordel (eventueel met doornige struiken) aanplanten, of de brandnetels of bramen hier laten groeien, terwijl je die in de rest van de speelzone maait als dat nodig is. Reliëfelementen zoals een gracht, greppel of opgehoogde berm vormen prachtige fysieke begrenzingen van de speelzone. Je kan ook op regelmatige afstanden (bv. op 1 meter) paaltjes of stevige takken in de grond stoppen, telkens twee tegenover elkaar. Tussen deze dubbele rij stapel je twijgen en takjes, bijvoorbeeld snoeihout of kruinhout van gekapte bomen. Zo maak je een 'takkenwal': een mooie afsluiting die bovendien een thuis biedt aan talrijke dieren en paddenstoelen. Ook boswegen, wandelpaden of gewoon de rand van het bos begrenzen de

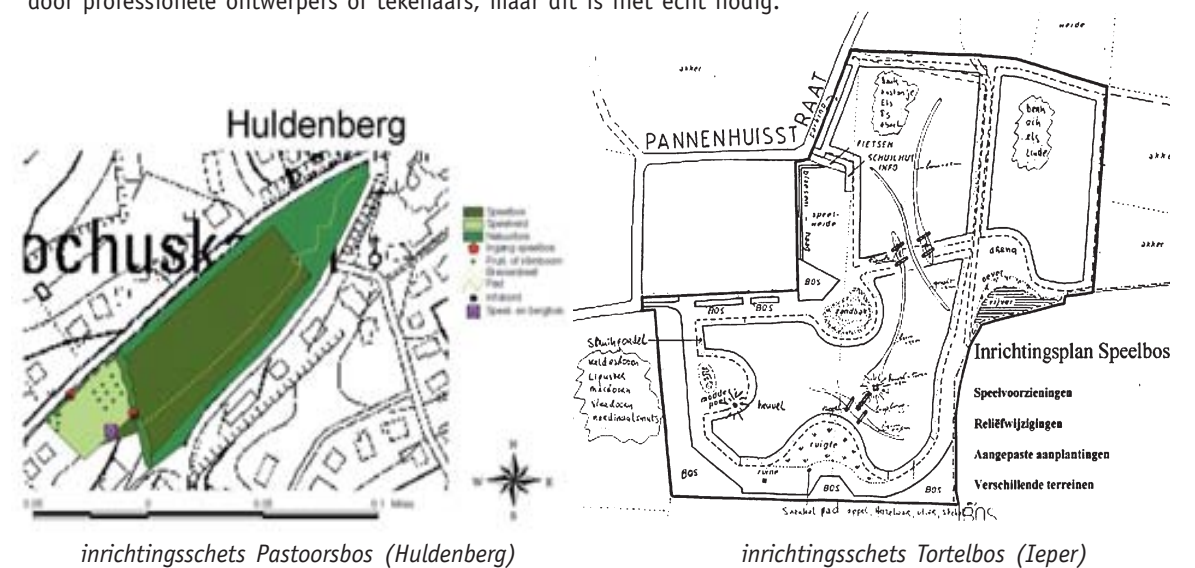
speelzone op een heel duidelijke en natuurlijke manier. Erkende speelzones worden bovendien aan de belangrijkste grenzen aangeduid met het bekende speelbosbordje.

Ten slotte kan je als extraatje in je speelbos eventueel enkele nieuwe spelvoorzieningen toevoegen. Deze moeten wel passen in de bosomgeving. Kies daarom enkel voor natuurlijke materialen. Met behulp van een stevige geleiding (in hout) kunnen bomen (bv. wilg, beuk, haagbeuk) of struiken uitgroeien tot een heuse groentunnel of een bomen-iglo! Een houten loopbrug verbindt de beide kanten van de holle weg. Een knuppelpad slingert door het moeras. In de schuilhut hou je de wacht. Vaste basispalen voor sjoerconstructies, sjoerpalen, speelblokken en andere losse voorwerpen geven een kind het materiaal waarmee het zijn gedroomde speelplek bouwt. Het tijdelijk aanbrengen van hangmatten of het te water laten van een vlot, zal spelende kinderen blij verrassen. Aan de ingang van de speelzone of op een open plek vind je een heksenkring van rechtopstaande stukken boomstam, ideale zitjes voor het vieruurtje. Creatieve knutselaars maken daar met een beetje handigheid zelfs echte paddenstoelen van. Houd er wel rekening mee dat voor speelconstructies vaak een stedenbouwkundige vergunning moet worden aangevraagd (zie paragraaf 7.4) en dat deze speelconstructies onder de wet op de speeltoestellen kunnen vallen, waardoor er een risico-analyse en een jaarlijkse keuring dient te gebeuren (zie paragraaf 7.5).

7.2 Voorbeelden van inrichtingsschetsen en beplantingsplannen

Om je een idee te geven, volgen hierna enkele voorbeelden van inrichtingsschetsen en beplantingsplannen voor speelzones. Inrichtingsschetsen kunnen heel eenvoudig zijn. Ze hoeven niet zeer gedetailleerd te zijn en een topografische opmeting van het terrein is niet nodig.

Hieronder zie je enkele voorbeelden van inrichtingsschetsen. De meest inrichtingsschetsen zijn opgemaakt door professionele ontwerpers of tekenaars, maar dit is niet echt nodig.

Op de inrichtingsschets van het Tortelbos kan je zien dat er met een aantal kleine ingrepen toch een enorme variatie is gecreëerd op het terrein: struikengordels, heuveltjes, een sneukelpad, speelweide, vijver, zandbak, modderpoel en aanplanting van diverse loofboomsoorten wisselen elkaar op een leuke manier af en sluiten mooi aan op het bos. In het Pastoorsbos in Huldenberg is er vooraan een open gedeelte, met een speel- en

berghokje en enkele klimbomen, dat overloopt in het bos. Achteraan in het bos wou men de natuurwaarden meer kansen geven en daar werd een takkenwal gemaakt, om het natuurgedeelte af te sluiten.

Hieronder wordt beschreven hoe jij zelf zo een inrichtingsschets kan opmaken:

■ 1. Zoek een goede kaart (kadasterkaart of topografische kaart) of luchtfoto voor de achtergrond van de inrichtingsschets. Een kadasterkaart van het gebied kan je bij de technische dienst opvragen. De topografische kaart kan je downloaden op <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/straten/>. Via het icoontje kan je inzoomen naar de straat waar de speelzone zal komen. Met het icoontje kan je de topografische kaart selecteren.

■ 2. Op basis van de achtergrondkaart of luchtfoto teken je de omtrekken en de voornaamste kenmerken van het speelbos of de te bebossen grond in (bv. wegen, beken, verhogingen, grens tussen loofbos en naaldbos, struiken, open plekken, picknickplaats, parking). Hiervoor kan je de topografische kaart als achtergrond in een grafisch computerprogramma zoals Adobe Photoshop of Microsoft Paint gebruiken. Ook met Microsoft PowerPoint kan je dergelijke basiskaarten maken waarop je de inrichtingsschets kan tekenen. Je kan natuurlijk ook nog steeds dergelijke kaarten met de hand tekenen op papier (bijvoorbeeld op een kopie van de topografische kaart).

■ 3. Op de basiskaart teken je de gewenste inrichting van het speelbos in de inrichtingsschets. Wanneer dit een bestaand bos is, kan je aanduiden waar er open plekken moeten worden gemaakt of onderhouden, waar er takhout verzameld moet worden of waar er bomen moeten worden omgehakt, waar er een fietsparking wordt voorzien en welke speelconstructies er waar worden voorzien. Duid ook aan hoe de begrenzing van het speelbos zal worden afgebakend en waar er infoborden zullen komen.

Bij de aanleg van een nieuw speelbos kan je het beplantingsplan en de inrichtingsschets combineren in één plan. Naast de elementen die je ook in een bestaand bos aanduidt, geef je ook aan waar er welke boom- of struiksoorten zullen worden geplant en hoe dicht deze bij mekaar zullen worden geplant. De lokale boswachter kan je hier zeker bij helpen. Duid ook aan wat je van plan bent met de randen van het nieuwe speelbos (struikengordel, sneukelpad, ...).

■ 4. Ziezo, je inrichtingsschets is klaar!

7.3 Het beheer van speelzones

Een speelzone moet natuurlijk ogen. Het beheer van speelzones verschilt niet zoveel van het 'gewone' bosbeheer. Wel moet extra tijd en aandacht besteed worden aan een regelmatige controle naar windgevoelige en dode bomen binnen de speelzone. Bomen die een te groot risico inhouden, moeten worden gekapt. Wanneer kappingen worden uitgevoerd binnen de speelzone, kunnen de stammen en het (verkleind) kruinhout gerust blijven liggen. Zorg er wel voor dat de stammen of takken stabiel liggen. Een omgevallen boom zal dienst doen als zitbank, evenwichtsbalk, grens of renpaard. Onderschat de rijke creativiteit en levendige fantasie van kinderen en jongeren niet! Ook afgevalen takken, twijgen en bladeren mogen blijven liggen. Het zijn speelstukken die voor het grijpen liggen. Dood hout levert ook uitstekend bouw materiaal op om een heus kamp op te trekken. Hou wel de conditie van het hout in de gaten. Een eik kan heel wat jaren mee, maar beuk bijvoorbeeld rot snel weg zodat een zware tak wel eens naar beneden zou kunnen komen als je er aan hangt te bengelen.

Houtexploitatie in speelbossen is mogelijk. Groepsgewijze of kleinschalige kappingen en hakhoutbeheer kunnen zorgen voor een leuke afwisseling tussen dichte en halfopen of open bosgedeelten in de speelzone. Kappingen vermijd je best tijdens de zomerperiode wanneer het meest in het bos wordt gespeeld.

Bij het maaien van het gras op open plekken of bermen, kan je bepaalde delen gerust eens overslaan. Op het gemaaid gras kunnen de kinderen sporten, in het lange gras kunnen ze sluipen. Op de niet-gemaaid stroken krijgen ook andere planten de kans om te groeien, wat meer variatie brengt. Hier vind je kleurrijke bloemen. Netels en bramen lijken op het eerste gezicht weinig spelvriendelijk, maar blijken wel een uitstekende verdediging van een kamp. In de zomer geven sommige braamstruiken ook lekkere bessen. Soms kan het bos echt overwoekerd worden door een netelige of doornige jungle. Heel natuurlijk, maar dit maakt spelen wel moeilijk. Dan kan je bij het begin van het speelseizoen (een deel van) deze planten wegmaaien. Eens het bos regelmatig wordt bespeeld, wordt het verder woekeren vanzelf beperkt. In sommige speelzones blijft af en toe maaien echter wel nodig.

In het Tortelbos (Ieper) wordt het centrale pad en de dreven in de zomer ongeveer maandelijks gemaaid met een klepelmaaier van 2 m breed. De rest van de open plek wordt één tot twee keer per jaar gemaaid (na 15/06 en 15/09 conform het bermdecreet), net als de brede zones rond het centrale pad.

Zorg ook voor een regelmatige controle van de infrastructuur (picknickbankjes, speelhuisjes, schuilhut, ...) en van de bebording.

Open plekken en poelen in het bos verdienen regelmatig aandacht. Laat je de natuur hier haar gang gaan, dan zal het bos deze plekken over het algemeen al vrij snel weer innemen. Open plekken verbossen, poelen slibben langzaam dicht. Je moet de open plekken en de randen van de poelen van tijd tot tijd maaien (één keer per jaar tot één keer per 4 jaar). De boswachter kan je zeker raad geven voor het beheer en onderhoud ervan.

Kies je voor de combinatie van een speelbos met een educatief leerpad, een sneukelroute met informatiepaneeltjes of een spelletjesroute (zie bijvoorbeeld de speelzone bij De Kluis in Meerdaalwoud), dan wordt het beheer en onderhoud natuurlijk wel intensiever. Je kan op zoek gaan naar partners die het kleine onderhoud op zich nemen. Omwonenden van het speelbos of jeugdverenigingen kunnen het meter- of peterschap van het speelbos op zich nemen. Dat houdt in dat ze regelmatig eens kijken of alles nog in orde is. Ze ruimen zwerfvuil op en doen kleine herstellingen. Hiervoor krijgen ze van het gemeentebestuur vuilzakken, werkhandschoenen en klein gereedschap. Grotere herstellingen of onderhoudswerken melden ze aan de beheerder van het bos, die deze werken laat uitvoeren.

Go4Nature: jeugd zoekt natuur – natuur zoekt jeugd

Go4Nature wil de relatie tussen bos- en natuurbeheerders enerzijds en jeugdverenigingen anderzijds verbeteren, o.a. door het promoten van concrete samenwerking op het terrein tussen beiden. Daarom ondersteunt Go4Nature projecten waarbij jeugd- en natuurverenigingen worden aangemoedigd om samen te werken en te spelen in de natuur. Hieronder lees je enkele leuke voorbeelden:

Chiro Hofstade krijgt van de gemeente Zemst een gebied in concessie voor de bouw van nieuwe lokalen en de aanleg van een speelweide. Men wil het terrein avontuurlijker en landschappelijk aantrekkelijker maken. Daarom zal een bestaand bos worden omgevormd samen met de leden van de jeugdbeweging. De ingrediënten van het toekomstige gebied zijn: een mini-reservaatje waar in overleg met Natuurpunt bomen worden gekapt en bos wordt verjongd, een poel en insectenhotel komen en een afscherming met takkenwallen wordt voorzien. Daarnaast wordt er een theater op een heuvel (met grond afkomstig van de bouw van de lokalen), een open plaats met centraal een zomereik, een speelbos en een boomgaard aangelegd. De nieuwe lokalen worden met bomen 'aangekleed' en de grenzen van het terrein met knotwilg afgebakend.

In de speelzone 'Overslagbos' planten jongeren aan de rand van het bos een 'sneukelpad' aan: een struikengordel met eetbare vruchten, bessen en noten. Dit wordt geïntegreerd in een bosspel onder leiding van de jeugdgraad van Wachthebeke en de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw. Bij de eetbare struiken horen infopaneeltjes met natuureducatieve informatie per soort. De vruchten kunnen vrij geplukt en gegeten worden. De jongeren krijgen een speelzone ter beschikking waarin ze vrij kunnen spelen. Een toegankelijkheidsreglement regelt het gebruik van het speelbos.

7.4 Stedenbouwkundige vergunningen

Voor bepaalde inrichtingswerken, zoals reliëfwijzigingen of het plaatsen van constructies (bijvoorbeeld een schuilhutje) en zelfs voor het plaatsen van slagbomen of picknickbankjes in gebieden die groen ingekleurd zijn op het bestemmingsplan, heb je een stedenbouwkundige vergunning nodig. Hiermee dient rekening gehouden te worden bij de inrichting van speelzones.

Het plaatsen van toegangspoortjes, wegafsluitingen, slagbomen, wegwijzers, verbodsborden, informatieborden, zitbanken en vuilnisbakken is niet onderworpen aan een stedenbouwkundige vergunning, indien deze opgenomen zijn in een goedgekeurd beheerplan.

Voor meer informatie kan je de dienst ruimtelijke ordening van je gemeente of de website www.ruimtelijkeordering.be (deel wetgeving > uitvoeringsbesluiten) raadplegen.

7.5 Wanneer valt een speelzone onder de wetgeving op de speelterreinen?

Indien er in de speelzone specifieke constructies zijn opgesteld zoals bijvoorbeeld klimpalen en slingertouwen, dan wordt de speelzone als speelterrein beschouwd. Een speeltoestel wordt als volgt gedefinieerd: "een product bestemd voor vermaak of ontspanning, ontworpen of kennelijk bestemd om te worden gebruikt door personen die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, waarbij uitsluitend van zwaartekracht of van fysieke kracht van de mens gebruik wordt gemaakt, en bestemd voor collectief gebruik op een tijdelijk of blijvend speelterrein". De tijdelijke toestellen die als element van hun spel door kinderen, onder toezicht, voor zichzelf vervaardigd worden, worden niet als speeltoestel beschouwd.

Als er zulke constructies of toestellen in de speelzone worden geplaatst, houdt dit onder meer in dat de speelzone en de 'speeltoestellen' dienen te worden geïnspecteerd. De beheerder, of een derde met de nodige technische bekwaamheid, stelt voor het speelterrein een inspectie- en onderhoudsschema op:

- regelmatig nazicht (dagelijks-wekelijks);
- onderhoud (maandelijks-tweemaandelijks);
- periodieke controles (jaarlijks).

Bij het instellen van de speelzone wordt er best een risico-analyse uitgevoerd. Deze risico-analyse toont aan waar het gestelde veiligheidsniveau niet is bereikt. Voor die aspecten moet men ingrijpen door het uitvoeren van preventiemaatregelen. Eens deze correct zijn aangebracht en er geen nieuwe gevaren werden geïntroduceerd, heeft men het vereiste veiligheidsniveau bereikt. Daarna moet je als beheerder van de speelzone het bereikte veiligheidsniveau kunnen blijven garanderen door de speelzone en de -toestellen goed en regelmatig te onderhouden.

Hiervoor maak je best een degelijke planning op. Hou er rekening mee dat de inspecteurs onverwachts de speelzone kunnen bezoeken voor een controle! Belangrijke aandachtspunten zijn te zorgen voor:

- voldoende ruimte rond de speeltoestellen
- vallen voorkomen bij hoge speeltoestellen
- geschikte ondergrond

Zorg ook dat je de nodige administratie, die laat zien op welke manier risico-analyse, preventiemaatregelen, nazicht, onderhoud en controle is gebeurd, zorgvuldig bijhoudt. Als beheerder van de speelzone moet je tevens alle ernstige ongevallen melden aan de overheid.

De geldende regels voor speelterreinen en speeltoestellen zijn te vinden in de koninklijke besluiten (KB's) van 28 maart 2001, betreffende de uitbating en veiligheid van speelterreinen. Je kan deze regels nalezen op www.recreabel.be en op de website van het Ministerie van Economische zaken: http://www.economie.fgov.be/protection_consumer/consumentenveiligheid/16-veiligheid_speeltoestellen_nl.asp?ref=16.

Het is belangrijk te beseffen dat de verzekering burgerlijke aansprakelijkheid die door het Agentschap voor Natuur en Bos is afgesloten, niet van toepassing is voor speeltoestellen in een speelzone.

Het is dus aanbevolen het speelzone zodanig in te richten, dat het door de KB's op de uitbating en veiligheid van speelterreinen niet wordt beschouwd als speelterrein. Soms is de grens tussen een natuurlijk element (bijvoorbeeld een dode boom over een aangelegde poel) en een speeltoestel niet altijd zo eenvoudig te trekken. De boom werd afgezaagd en over de aangelegde poel gelegd als een soort van 'hangbrug' en zou dus eventueel beschouwd kunnen worden als speeltoestel.

8. Subsidiekanalen

Om de realisatie van speelzones een duwtje in de rug te geven, zijn er diverse mogelijkheden voor financiële steun. Raadpleeg zeker ook de bundel 'Subsidiekanalen voor groene speelruimte' van het Steunpunt Jeugd. In deze bundel vind je een uitgebreid overzicht van subsidiekanalen, zowel voor speelbossen als voor parken en ander speelgroen (www.steunpuntjeugd.be/themas/groene_ruimte/hulpmiddelen/).

Gemeente en provincie: subsidies in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst

Lokale besturen die de Samenwerkingsovereenkomst (Cluster Natuurlijke Entiteiten) hebben ondertekend met het Vlaamse Gewest, kunnen beroep doen op de hierin voorziene subsidies voor speelbossen. Het gaat om financiële tegemoetkomingen voor de aankoop van bossen of te bebossen gronden met het oog op het realiseren van een speelzone, voor de inrichting van speelzones (op gronden in eigendom of beheer van de gemeente) en zelfs voor de bekendmaking en sensibilisatie van de nieuwe speelzones. De Samenwerkings-overeenkomst is een vrijwillige overeenkomst op vlak van milieu, die een gemeente of provincie afsluit met de Vlaamse overheid. Binnen de Cluster Natuurlijke Entiteiten kan de gemeente of provincie genieten van diverse subsidies onder meer voor de realisatie van speelbossen, indien ze een milieujaarprogramma indient. Subsidieaanvragen voor speelzones kan je op twee tijdstippen indienen, namelijk voor 1 april (samen met het milieujaarprogramma) of voor 1 juli. Voor de aankoop van te bebossen gronden, dien je de subsidieaanvraag in vóórdat de gronden worden aangekocht. Er wordt steeds een inrichtingsschets (met aanduiding van de aan te planten bomen en struiken) voor de toekomstige speelzone gevraagd. Het project moet binnen vijf jaar (inclusief het jaar van indienen) worden uitgevoerd, zoniet vervalt de subsidie. Gemeenten die niveau 1 van de Cluster Natuurlijke Entiteiten ondertekenden, kunnen 50 % tot 60 % van de kosten gesubsidieerd krijgen van het Vlaamse Gewest. In niveau 2 bedraagt de subsidie 60 % tot 70 %. Deze percentages gelden enkel indien het milieujaarprogramma positief wordt geëvalueerd voor de Cluster Natuurlijke Entiteiten. Indien de actie niet goedgekeurd wordt, wordt aan gemeenten toch de minimumsubsidie van 30 % van de kosten toegekend. Voor provincies geldt deze laatste regel niet. Voor aanvragen ingediend voor 1 april volgt de uitspraak uiterlijk op 31 augustus, voor aanvragen ingediend voor 1 juli wordt dat ten laatste 30 november. De subsidie wordt betaald na de uitvoering van de actie, op basis van bewijsstukken en facturen. Meer informatie over de Samenwerkingsovereenkomst lees je op www.samenwerkingsovereenkomst.be. De huidige bepalingen voor de Samenwerkingsovereenkomst lopen nog tot eind 2007. Begin 2008 verwachten we een nieuwe versie. Informeer je dus tijdig!

Privé-eigenaars/beheerders: openstellingssubsidies

Voor private beseigenaars die hun bos openstellen, is er een jaarlijkse subsidie voor openstelling. Deze subsidie kan je aanvragen bij de provinciale afdeling van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), vóór 1 oktober van het voorafgaande jaar, en bedraagt voor speelzones 100 euro per hectare per jaar. Voor de openstelling van boswegen wordt bijkomend 2 euro per jaar toegekend per meter bosweg, met een maximum van 50 euro per hectare per jaar. Deze subsidies zijn bedoeld als een tegemoetkoming voor de extra inspanningen die de bosbeheerder levert: het onderhoud van de speelzone en de regelmatige controle op o.a. dode bomen of takken die direct gevaar kunnen opleveren voor spelende kinderen. Het bos dient het hele jaar door opengesteld te worden, maar er zijn enkele uitzonderingen mogelijk waardoor het bos gedeeltelijk en/of tijdelijk kan worden afgesloten voor het publiek, namelijk om ecologische redenen of voor de jacht. Gezien de maatschappelijke functie van openbare bossen, voorziet de wetgever geen openstellingssubsidies voor openbare eigenaars. Het voorzien van speelzones

blijkt echter geen vanzelfsprekendheid en hangt vaak nog grotendeels af van de bereidwilligheid van deze openbare beheerders. Voor meer informatie kan je terecht bij het Agentschap voor Natuur en Bos (www.natuurenbos.be).

Private en openbare eigenaars: bebossingsubsidies

Voor de aanplanting van een nieuw bos geeft het Agentschap voor Natuur en Bos bebossingsubsidies. Deze subsidies zijn er zowel voor private als voor openbare eigenaars. Het moet dan wel gaan om een terrein van minimum 0,5 hectare groot, te beplanten, bezaaien of spontaan te verbossen met inheemse soorten. De bebossingsubsidies bedragen 1.500 tot 3.200 euro per hectare, afhankelijk van de boomsoort. Daarbovenop krijg je nog 500 euro per hectare extra wanneer je de hoofdboomsoort mengt met 10 tot 25 % andere boom- of struiksoorten. Wanneer je bovendien plantgoed gebruikt van aanbevolen herkomsten komt daar nog eens 250 euro per hectare bovenop. Voor beplantingen die als herstelmaatregel werden opgelegd door de rechtbank, of voor compensatiebebossingen worden vanzelfsprekend geen subsidies toegekend. Meer informatie over de subsidiebedragen voor de diverse boomsoorten, en overzichten van de boom- en struiksoorten die in aanmerking komen, de lijst van de aanbevolen herkomsten,... zijn verkrijgbaar bij het Agentschap voor Natuur en Bos (www.natuurenbos.be).

Als het gaat om landbouwgronden (gronden die tot vijf jaar voor de subsidieaanvraag een landbouwgebruik kenden) dan kan je de speciaal daarvoor voorziene subsidies voor bebossing van landbouwgronden aanvragen. De aanplantingsubsidies liggen – afhankelijk van de aangeplante soorten – tussen 850 (populier) en 3.700 (zomer- of wintereik) euro per hectare. Zoals bij de bebossingsubsidies worden ook hier extraatjes voorzien voor gebruik van aanbevolen herkomsten (250 euro per hectare) en voor het aanleggen van een neven- of onderetage (500 euro per hectare). Wanneer de grond in bosuitbreidingsgebied of bosgebied gelegen is, wordt een supplement van 250 euro per hectare uitgekeerd. Voor de aanplant van een struikrand rond loofbos of een loofrand rond een naaldbos krijg je 100 euro per 100 meter, indien de randen minstens 8 m breed zijn. Daarbovenop krijgen private personen voor de bebossing van landbouwgronden ook een onderhoudssubsidie. Deze dekt de onderhoudskosten van de eerste 5 jaar. Ook dit bedrag is afhankelijk van de gebruikte boomsoort en varieert van 875 euro per hectare (naaldbomen) tot 1.750 euro per hectare (loofbomen uitgezonderd populier). Ten slotte voorziet de subsidie voor bebossing van landbouwgronden in een inkomenscompensatie. Een landbouwer ontvangt dan gedurende 20 jaar een jaarlijks bedrag van 500 euro per hectare, als hij zijn grond bebost met inheemse loofbomen (uitgezonderd populier). Voor bebossingen met als hoofdboomsoort walnoot, abeel, valse acacia, lork, Amerikaanse eik, tamme kastanje, cultuurpopulier, Corsicaanse den en Douglas ontvangen landbouwers gedurende 5 jaar 375 euro per ha per jaar. Niet-landbouwers ontvangen 175 euro per hectare per jaar gedurende 15 jaar, voor bebossing met inheemse loofboomsoorten (uitgezonderd populier). Voor de andere boomsoorten (walnoot, abeel, valse acacia, lork, Amerikaanse eik, tamme kastanje, cultuurpopulier, Corsicaanse den en Douglas) is de inkomenscompensatie beperkt tot 5 jaar 175 euro per jaar. Overheden hebben geen recht op inkomenscompensatie of onderhoudssubsidies.

Provinciale subsidiemogelijkheden

Provinciale subsidies worden meestal gebruikt in combinatie met andere toelages. Per provincie is er een milieubeleidsplan opgemaakt, waarin de provinciale prioriteiten inzake natuurbeleid opgenomen zijn. Op basis van deze planning verlenen de provinciebesturen een aantal subsidies. Elke provincie legt eigen klemtonen. Meer info vind je bij de provinciale milieudiensten.

Bos- en natuurbeheerders en jeugdverenigingen: Go4Nature

Go4Nature wil de relatie tussen bos- en natuurbeheerders enerzijds en jeugdverenigingen anderzijds verbeteren, o.a. door het promoten van concrete samenwerking tussen beiden. Daarom ondersteunt Go4Nature projecten waarbij jeugdverenigingen meewerken aan het beheer van bos- en natuurgebieden, in ruil voor speelmogelijkheden binnen deze bos- en natuurgebieden. Kijk op www.go4nature.be wanneer je jouw project kan indienen.

In het oog te houden: mogelijke nieuwe subsidieregelingen!

In het Bosdecreet zijn voor lokale besturen nog subsidies voorzien voor gebiedsgerichte bosuitbreiding, voor onderhoud van bossen en aanleg en onderhoud van bosinfrastructuur, en voor de erkenning van parken. Voor de beide laatste acties zouden ook privé-eigenaars gesubsidieerd worden. Helaas zijn de subsidieregelingen voor al deze acties nog niet concreet gemaakt in uitvoeringsbesluiten. Hou deze evolutie in de gaten! Meer informatie vind je bij het Agentschap voor Natuur en Bos (www.natuurenbos.be).

Zijn deze subsidies voldoende, of kosten speelzones toch nog een aardige duit? Globaal gezien kunnen we zeggen dat de bebossingsubsidies voor landbouwgronden (inclusief onderhoudssubsidie en inkomenscompensatie) en de openstellingssubsidies de kosten voor de speelzone dekken. Openbare besturen zullen een beperkte bijdrage uit hun eigen budget moeten opzij zetten voor het beheer en de openstelling van de speelzone. Een raming van de gemiddelde kosten voor een bosaanplanting (rekening houdend met de minimale stamtallen die vereist zijn voor de subsidieregelingen) leert ons dat die afhankelijk van de gebruikte boomsoorten tussen 1.600 en 2.500 euro per hectare liggen. De inrichting en het beheer van speelzones verschillen niet zo veel van een gewoon bos. Het is immers niet de bedoeling allerlei speeltoestellen te voorzien, een speelzone blijft nog altijd 'een bos om in te spelen'. Met een beetje fantasie is het bos zelf nog altijd veel leuker spel materiaal dan alle mogelijke toestellen die we er in kunnen zetten. Meer over de inrichting las je in het vorige hoofdstuk (hoofdstuk 7).

9. Interessante websites en publicaties

www.tandemweb.be

Op de website van Tandem kan je in de Tandemkoffer fiches downloaden met interessante informatie voor het aanplanten (plant een bos), het realiseren en inrichten van speelbossen (speel in het bos) of het aanplanten van geboortebossen. Iedere fiche heeft een aantal vrij te downloaden en gebruiken documenten, zoals een plantdiploma en een draaiboek voor het organiseren van een inspeeldag voor een speelbos.

www.bosspel.be

Op deze website vind je alle informatie over spelen in bossen in Vlaanderen, Brussel en Wallonië. Je kan er ook de contactgegevens van de Vlaamse, Brusselse en Waalse boswachters raadplegen en nagaan waar er in Vlaanderen speelzones liggen (via "Vind een speelzone"). Daarnaast vind je er ook tips voor bosvriendelijk spelen en een aantal bosspelen.

<http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bossen>

Deze site geeft een overzicht van de Vlaamse bossen en speelbossen. Per bos kan je de verantwoordelijke boswachter opzoeken en nagaan of dit een speelbos is. Je kan ook nakijken of dit een openbaar of privé-bos is. Je kan dit overzicht gebruiken als start voor je zoektocht naar een geschikt bos voor een speelbos in je gemeente.

www.go4nature.be

Go4Nature is een project van ARGUS vzw, het milieupunt van KBC en Cera. Met Go4Nature wil men jeugdverenigingen en beheerders van bos en natuur samenbrengen, het wederzijds begrip tussen beiden verhogen en concrete samenwerking op het terrein realiseren. Deze samenwerking bestaat erin dat jeugdverenigingen kunnen spelen in bos- of natuurterreinen en in ruil daarvoor de bos- en natuurbeheerders bijstaan bij het beheer van hun gebieden. Go4Nature geeft financiële ondersteuning aan projecten die hun doelstelling concretiseert. Kijk op www.go4nature.be wanneer de volgende projectoproep wordt gelanceerd.

boek 'Jeugd bij bosjes, groene speelruimte gepland en geplant'

Het boekje 'Jeugd bij bosjes' is enerzijds een hulpmiddel om planmatig werk te maken van meer toegankelijke groene ruimte voor jeugd(werk) in een gemeente. Anderzijds biedt het concrete en praktijkgerichte informatie om op het terrein kwalitatieve, avontuurlijke, spel- en natuurvriendelijke groene speelruimte te realiseren. Zo beschrijft 'Jeugd bij bosjes' uitgebreid het door het project Groene Ruimte ontwikkelde stappenplan dat uitmondt in een gemeentelijke beleidsnota met concrete acties voor meer groene speelruimte. Daarnaast zijn een overzicht van relevante subsidiekanalen en de Vlaamse bostoegankelijkheid opgenomen.

kostprijs: € 10 + verzendingskosten / jeugdwerkprijs: € 8 + verzendingskosten - bestellen bij Steunpunt Jeugd

www.steunpuntjeugd.be/groeneruimte: bundel 'De Vlaamse bostoegankelijkheid en de mogelijkheden voor het jeugdwerk'

Te vaak zijn het jeugdwerk en andere bosgebruikers niet of onvoldoende op de hoogte van de bostoegankelijkheid. In deze infobundel worden de voor het jeugdwerk relevante bepalingen uit het Bosdecreet vertaald in eenvoudige termen. Diverse begrippen uit het 'bosjargon' worden helder verklaard. Het jeugdwerk leest wat kan in het bos, zowel te voet, met de fiets, te paard als met de auto. Speciale aandacht gaat uiteraard naar speelzones in bossen. Ook wordt duidelijk opgesomd wat niet mag in het bos en voor welke activiteiten je toestemming moet vragen. De bundel beschrijft hoe een bos toegankelijk(er) kan gemaakt worden, hoe je een speelzone kan realiseren en hoe een toegankelijkheidsreglement er dient uit te zien. Ten slotte bevat de bundel een praktisch, schematisch overzicht van de bostoegankelijkheid in Vlaanderen.

www.steunpuntjeugd.be/groeneruimte: bundel 'Subsidiekanalen voor groene speelruimte'

Deze bundel brengt een overzicht van de bestaande subsidiemogelijkheden bij aankoop van gronden, bebossing, openstelling en inrichting van groene (speel)ruimte. Vanuit meerdere beleidsdomeinen worden toelagen aangereikt die op één of andere manier benut kunnen worden bij het plannen of realiseren van groene (speel)ruimte. Die subsidiemogelijkheden worden bondig op een rijtje gezet. Per subsidie wordt stilgestaan bij het concreet onderwerp van de subsidie, de betaler en de ontvanger, de voorwaarden, het bedrag en de aanvraagprocedure. De nodige adressen en contactgegevens zijn weergegeven.

www.steunpuntjeugd.be/groeneruimte: bundel 'Jeugd & Groene Ruimte'

Jeugd & Groene Ruimte biedt een overzicht van de vruchten die de samenwerking tussen de jeugdsector enerzijds en de bossector en de natuursector anderzijds afwerpen en nog steeds afwerpen. We gunnen je een verhelderend blik achter de schermen van de bos- en natuurstructuren in de verschillende gewesten en in de takenpakketten van bos- en natuurwachters. De hoofdstukken 'bosspelregels' en 'natuurspelregels' leiden je binnen in de diverse regelgevingen en zijn een 'snelcursus voor beginners' over het Vlaamse bos- en natuurbeleid. Ten slotte vind je er het charter voor Jeugd, Natuur en Bos. De Vlaamse minister voor Leefmilieu, het Agentschap voor Natuur en Bos en de vzw's Natuurpunt, Vlaamse Jeugdraad en Steunpunt Jeugd engageren zich zo om meer kansen te creëren voor natuurbeleving en jeugdrecreatie in bossen en natuurgebieden.

www.steunpuntjeugd.be/groeneruimte: document 'Jeugdruimte verankerd in het gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan'

Jeugdruimte kan niet los gezien worden van het geheel aan ruimtelijke planning in een gemeente. Eens men in een gemeente een jeugdvertegenwoordiging afgedwongen heeft in de stuurgroep die het gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan opmaakt, kan dit beknopte document helpen om op een doordachte en geïntegreerde manier om te springen met jeugdruimte. Er wordt stilgestaan bij het gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan, het Jeugdbeleidsplan en het Jeugdruimteplan. Vervolgens worden er bij elke fase van de opmaak van het Ruimtelijk Structuurplan aandachtspunten aangegeven zodat aandacht voor fysieke jeugdruimte verzekerd is. Zowel voor jeugdwerkers als voor ruimtelijke planners is dit een leerzaam en bruikbaar document.

www.steunpuntjeugd.be/groeneruimte: document 'Avontuurlijk speelterrein en speelbos'

Dit document biedt een antwoord op de veelgestelde vraag wat een speelplek spelvriendelijk en avontuurlijk maakt. Het somt een aantal avontuurlijkskenmerken op waar men bij de inrichting van een speelplek moet op letten. De aantrekkingskracht van een speelplek is vooral afhankelijk van de totale inrichting en niet van de eventuele aanwezigheid van speeltoestellen.

www.steunpuntjeugd.be/groeneruimte: document 'Beplanting op speelruimten'

We weten dat groen één van de waardevolste elementen is om een speelruimte vorm te geven en in te richten. Het is belangrijk zicht te hebben op de soorten bomen en planten die een meerwaarde kunnen bieden aan de speelfunctie en welke beter vermeden worden. Er wordt stilgestaan bij de diverse functies die beplanting op een speelplek kan vervullen. Vervolgens worden plantensoorten 'getest' op hun spelvriendelijkheid. Zo is er een overzicht opgenomen van onder andere giftige planten, vogel- en vlindervriendelijk groen en planten met eetbare vruchten.

www.steunpuntjeugd.be/groeneruimte: Helpdesk 'Steunpunt Jeugd'

Met alle vragen over (groene) speelruimte kan je terecht bij: Steunpunt Jeugd vzw, Arenbergstraat 1 d, 1000 Brussel tel 02/ 551 13 78, fax 02/ 551 13 85, email groeneruimte@steunpuntjeugd.be, www.steunpuntjeugd.be/groeneruimte

10. Wie is wie? Handige contactadressen

Het **Steunpunt Jeugd** wil de positie van kinderen en jongeren en van het jeugdwerk in de samenleving versterken. Daartoe ontwikkelt het de nodige expertise om tot een dynamisch en integraal jeugdbeleid bij te dragen en om het jeugdwerk te ondersteunen.

Steunpunt Jeugd vzw

Arenbergstraat 1 d
1000 Brussel
tel 02/ 551 13 78, fax 02/ 551 13 85,
e-mail groeneruimte@steunpuntjeugd.be
www.steunpuntjeugd.be/groeneruimte

De **Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw (VBV)** is een erkende Vlaamse milieubeweging die specifiek met bos bezig is. De VBV werkt al sinds 1998 rond speelbossen. Verder kan je de VBV ook kennen van de Week van het Bos, die de vereniging al jarenlang organiseert of van haar werk rond bosuitbreiding en stadsbossen.

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Geraardsbergsesteenweg 267
9090 Gontrode
tel. 09/264.90.50, fax 09/264.90.92,
e-mail info@vbv.be
www.vbv.be

Het **Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)** is het Vlaamse overheidsagentschap dat instaat voor het voorbereiden en uitvoeren van het Vlaamse bos- en natuurbeleid. Het Agentschap beheert ook de Vlaamse natuurgebieden en domeinbossen en tal van openbare bossen. Het Agentschap bestaat uit de Centrale Diensten waar het algemene beleid wordt uitgevoerd en de Provinciale Afdelingen waar je afwijkingen van het Bosdecreet, Natuurdecreet en het toegankelijkheidsreglement kan aanvragen. Lokaal staan de bos- en natuurwachters in voor het beheer en de bewaking van de bossen en natuur-

gebieden van de Vlaamse Overheid en het beheer van vele openbare bossen. Daarnaast geven ze advies bij het beheer van privé-bossen. Voor de contactgegevens van een boswachter contacteer je best de Provinciale Afdeling van het ANB of de milieudienst van je gemeentebestuur.

Agentschap voor Natuur en Bos

Koning Albert II laan 20 bus 8
1000 Brussel
tel. 02/553.81.02, fax 02/553.81.05,
e-mail anb@vlaanderen.be
www.natuurenbos.be

Provinciale Afdeling West-Vlaanderen

Zandstraat 255 | 8200 BRUGGE | tel. 050-45 41 76 - fax 050-45 41 75 | wvl.anb@vlaanderen.be

Provinciale Afdeling Oost-Vlaanderen

Gebr. Van Eyckstraat 4-6 | 9000 GENT | tel. 09-265 46 40 - fax 09-265 45 88 | ovl.anb@vlaanderen.be

Provinciale Afdeling Vlaams-Brabant

Waaistraat 1 | 3000 LEUVEN | tel. 016-21 12 20 - fax 016-21 12 30 | vbr.anb@vlaanderen.be

Provinciale Afdeling Antwerpen

Lange Kievitstraat 111-113 bus 63 | 2018 ANTWERPEN | tel. 03-224 62 62 - fax 03-224 60 90 | ant.anb@vlaanderen.be

Provinciale Afdeling Limburg

Koningin Astridlaan 50 bus 5 | 3500 HASSELT | tel. 011-74 25 00 - fax 011-74 25 39 | lim.anb@vlaanderen.be

Inverde is het Vlaams opleidingscentrum bij uitstek als je op zoek bent naar opleidingen over het beheer van bossen, groengebieden en natuurgebieden. Inverde biedt een brede waaier cursussen aan voor jong en oud, met of zonder voorkennis. Daarnaast biedt Inverde vormingen aan naar specifieke doelgroepen, zoals jongeren, vissers en boseigenaars. Voor de jeugdsector bijvoorbeeld verzorgt Inverde vormingen over bos- en natuurvriendelijk spelen.

Inverde:

opleidingen bos-, groen- en natuurbeheer vzw
Duboislaan 2
1560 Hoeilaart
tel. 02 657 93 64, fax 02 657 57 54,
e-mail info@inverde.be
www.inverde.be
www.bosspel.be

11. Bijlage: Overzicht van een aantal speelzones in Vlaanderen

Het volledige overzicht van de speelzones in Vlaanderen kan je raadplegen via <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bossen>.

In deze tabel zijn een aantal leuke of interessante speelbossen opgenomen. Kijk snel waar er in jouw buurt leuke speelzones zijn en ga er eens spelen. Of contacteer de plaatselijke boswachter of andere beheerder en ga er samen met hem op kijkbezoek.

Gemeente	Bos	Adres bos	Contactpersoon	Telefoonnr.	Bijzonderheden
West-Vlaanderen					
Ieper	Tortelbos	Pannenhuisstraat	Erik Malfait (boswachter)	0479/67 95 68	in 1995 aangeplant speelbos
Houthulst	Vrijbos		Mathieu Foré (boswachter)		speelzone in oud bos
Hooglede	Ter Kerst		Mathieu Foré (boswachter)		
Ieper-Vlamertinge	Galgebossen	Sint-Pietersstraat	Pierre Hubau (boswachter)	0479/67 95 75	speelzone nog tijdelijk in oud bos
Westouter	Rodeberg	Rodebergstraat	Pierre Hubau (boswachter)	0479/67 95 75	speelzones in oud en nieuw bos (1992)
Poperinge	Helleketelbos	Vijfgemetenstraat	Pierre Hubau (boswachter)	0479/67 95 75	speelzone in bestaand naaldbos
Poperinge	Tsjoekbos	Zuidlaan	Pierre Hubau (boswachter)	0479/67 95 75	speelbos in 2003 aangeplant
Heuvelland-Kemmelberg	Kemmelberg	Bergstraat	Pierre Hubau (boswachter)	0479/67 95 75	in 1995 natuurlijk verboste speelzone
Heuvelland-Wijtschate	Kampagnebos	Poperingestraat	Pierre Hubau (boswachter)	0479/67 95 75	speelzone in bestaand bos
Koekelare	Koekelarebos		Herman Van den Bosch (boswachter)	0479/67 95 74	speelzone in bestaand bos
Torhout	Groenhove		Stad Torhout		speelweide binnen bos
Zedelgem	Merkemveld		Toerisme Vlaanderen		enkel voor lokale jeugd
Brugge	Tillegembos		Provincie West-Vlaanderen		
Oost-Vlaanderen					
Gent (Vinderhoute)	Speelbos	Groene Velden	Stefan Debrabander (Vlaamse Landmaatschappij)	09/244 85 03	Speelzone binnen landinrichtingsplan Groene Velden
De Pinte	Moerkensheide		Scouts	09/282 68 94	scoutsdomein met verblijf en speelbos
Ronse	Muziekbos		Yvan Billemon (boswachter)	0479/67 95 45	speelzone in bestaand bos
Kruishoutem	Zandvlooi		Marcel Van Oost (boswachter)	0479/67 95 56	speelzone in Lozerbos

Wachtebeke	Overslagbos	Papdijk	Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw	09/264.90.50	Speelzone in bestaand bos
Kaprijke	Lembeekse bossen	Antwerpse Heirweg	Ronny Van Hoorebeke (boswachter)	0479/67 95 55	Speelzone in bestaand bos van waterwinning
Kluisbergen (Ruien)	Kluisbos	Kastanjehof	Toerisme Kluisbergen	055/23 16 19	Speelzones in bestaand bos
Vlaams-Brabant					
Sint-Joris-Weert	Everzwijnbad (Meerdaalwoud)	Weertse Dreef	Hugo Nackaerts (boswachter)	0479/67 94 02	speelzone in Meerdaalwoud met sterk recreatieve inrichting
Bierbeek	Mollendalbos (Meerdaalwoud)		Aloïs Scheyts (boswachter)	0479/67 94 03	speelzone in Meerdaalwoud
Londerzeel	Schierbossen		Siegfried Van Ingelgem (Natuurpunt)	052/55 00 53	speelzone in natuurreservaat
Kessel-Lo	Kesselberg		Stad Leuven	016/24 66 90	speelzone in Begijnenbos
Huldenberg	Pastoorbos	A. Goossensstraat	Milieudienst Huldenberg (Christiaan Serrus) of Hugo Nackaerts (boswachter)	02/686 61 56 0479/67 94 02	Speelzone in bestaand bos van Kerkfabriek
Limburg					
Zutendaal	Lieteberg		Gemeente Zutendaal	089/62 94 28	speelzone in gemeentelijk bos
Zutendaal	Hesselberg		Gemeente Zutendaal	089/62 94 28	speelzone in gemeentelijk bos
Bocholt	Goolderheide		Ingrid Habraken (gemeente Bocholt)	089/46 04 87	Speelzone in bestaand bos, nabij kampplaats
Genk	Chinese Muur	Domein Kattevennen	Jan Vandersteeg (boswachter)	0499/94 90 12	Speelzone in Nationaal Park Hoge Kempen (Kattevennen)
Antwerpen					
Willebroek	Domeinbos Het Broek	Blaasveld-Willebroek	Hans Van Praet (boswachter)	0479/67 94 78	Speelzone in domeinbos ANB
Meerhout	Boscomplex	Engstraat	Jan Seynaeve (bosgroepcoördinator)	014/27 96 55	Speelzone in privé bos
Balen	Heidehuizen		Jan Seynaeve (bosgroepcoördinator)	014/27 96 55	Speelzone in privé bos
Geel	Bel		Jan Seynaeve (bosgroepcoördinator)	014/27 96 55	Speelzone in privé bos
Laakdal	Eindhoutseberg		Jan Seynaeve (bosgroepcoördinator)	014/27 96 55	Speelzone in privé bos
Heist-op-den-Berg	Provinciaal Domein De Averegeten	Boonmarkt 12 / Langendijk 17, 2220 Heist-op-den-Berg	Ilse Stoffels (educatief medewerkster De Averegeten)	015/24 89 47	6 ha bos en weide, met houtsculpturen die magische sfeer van donker <i>Abies</i> bestand versterken
			www.avegeten.be		

12. Bijlage: Type toegankelijkheidsreglement voor een speelzone

Gelet op het Bosdecreet van 13 juni 1990, gewijzigd op 18 mei 1999, en zijn uitvoeringsbesluiten,
Gelet op het Besluit van de Vlaamse Regering van 22 juli 1993 betreffende de toegankelijkheid en het occasionele gebruik van bossen, gewijzigd op 24 januari 1996 en 9 maart 1999:

Artikel 1

Dit reglement is van toepassing in de speelzone ...,
gelegen ten noorden van ..., ten oosten van ..., ten zuiden van ... en ten westen van ....

Artikel 2

De toegankelijkheid wordt geregeld volgens de legende op bijgaande kaart, die integraal deel uitmaakt van het reglement.

■ Volgende wegen en paden worden onderscheiden:

- openbare weg: weg open voor alle verkeer
- wandelpad: enkel toegankelijk voor wandelaars
- ruiterspad: enkel toegankelijk voor ruiters
- fietspad: enkel toegankelijk voor fietsers

■ Volgende zones worden onderscheiden:

- speelzone: zone waar kan gespeeld worden (en waar géén machtiging vereist is voor het verlaten van de paden en het organiseren van bosspelen)
- pick-nickplaatsen
- ligweide
- niet toegankelijke zone (ontoegankelijk gesteld omwille van ..... (die overeenkomstig art. 10 § 2 van het Bosdecreet afgesloten worden voor het publiek)

Artikel 3

De speelzone – aangeduid op bijgaande kaart – is voor recreatieve en educatieve activiteiten het hele jaar toegankelijk voor kinderen en jongeren en hun begeleiders. In de speelzone kan gespeeld worden zonder machtiging voor het verlaten van de paden. De speelzone wordt, overeenkomstig het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de toegankelijkheid en het occasionele gebruik van bossen, aangeduid met het volgende pictogram:

Artikel 4

Dit reglement geeft aanvullingen of verduidelijkingen bij het Bosdecreet van 13 juni 1990, gewijzigd op 18 mei 1999, en zijn uitvoeringsbesluiten. Dit betekent dat er nog andere regels dan deze vermeld in dit toegankelijkheidsreglement van toepassing zijn in dit bos. De belangrijkste ervan worden op de infoborden duidelijk gemaakt.

Artikel 5

Bij krachtige wind wordt de toegang tot de speelzone ten stelligste ontraden. Betreding van het bos gebeurt dan volledig op eigen risico.

Artikel 6

Binnen het speelbos zijn gemotoriseerd verkeer, fietsers ruiters en honden verboden.

Artikel 7

Alle spelmateriaal dat gebruikt wordt voor bosspelen, dient nog dezelfde dag terug te worden verwijderd. Markeringen die worden aangebracht voor bosspelen, dienen dezelfde dag te worden verwijderd en mogen de bomen niet beschadigen. Het gebruik van verf, nagels, duimspijkers en dergelijke is dan ook verboden, evenals het maken van inkervingen in de stammen. Het is verboden vuur te maken in of nabij het bos.

Heb respect voor de natuur in het speelbos. Eventueel afval wordt onmiddellijk terug meegenomen.

Dood hout is ideaal om kampen en dergelijke te bouwen, het hout moet dan ook in het speelbos blijven.

Artikel 8

De woudmeester kan afwijkingen op bovenvermelde regels toestaan. Alle aanvragen hiervoor dienen minstens veertien dagen van tevoren schriftelijk bij de woudmeester toe te komen.

13. Bijlage: Verklarende woordenlijst

Aankoopcomité: het 'Aankoopcomité voor onroerende goederen' is een onderdeel van het Ministerie van Financiën (FOD Financiën). Het aankoopcomité is als het ware de notaris van de overheid en oefent o.a. 'aankooptaken' uit voor allerlei overheden (bv. het aankopen van gronden voor de Vlaamse Overheid, gemeenten en provincies).

Afzetten van hakhout: het om de 4 tot 12 jaar kappen van de stammen van het hakhout (zie lager).

Agentschap voor Natuur en Bos (ANB): maakt deel uit van het Ministerie van Leefmilieu, Natuur en Energie van de Vlaamse Overheid en is de fusie van de vroegere Afdeling Natuur en Afdeling Bos & Groen van het vroegere AMINAL. Het ANB staat in voor het uitvoeren en het ondersteunen van het beleid, het duurzaam beheren en het versterken van natuur, bos, parken en openbaar groen in Vlaanderen en dit van in de stadskern tot in het buitengebied.

Beplantingsplan: geeft aan welke boomsoorten op een bepaalde plaats geplant worden en in welke aantallen dat zal gebeuren. Behalve een tekening bestaat het beplantingsplan meestal ook uit een plantlijst met daarop de namen van de planten, de gewenste grootte en kwaliteit van het plantsoen.

Beschermde landschap: een landschap kan worden beschermd omwille van zijn natuurwetenschappelijke, historische, esthetische of sociaal-culturele waarde. Beschermde landschappen moeten worden onderhouden en het is iedereen verboden een beschermd landschap te ontzien, te beschadigen of te vernielen.

(Speciale) Beschermingszone: over het gehele grondgebied van de Europese Unie wordt een ecologisch netwerk van beschermde gebieden opgezet dat wordt aangeduid als "Natura 2000". Het netwerk omvat alle zogenaamde Speciale Beschermingszones die zijn beschermd op grond van de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992). Dit netwerk moet de betrokken beschermde habitats en soorten in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen.

Bestemming: het gewenste gebruik (op lange termijn) van een bepaald perceel grond. Bij iedere bestemming horen bepaalde voorschriften die bepalen welke activiteiten wel of niet kunnen in die bestemming. Voorbeelden van bestemmingen zijn woongebied, industriegebied, bosgebied.

Bestemmingsplan: geeft voor alle percelen in een gebied de bestemming aan. Voorbeelden van bestemmingsplannen zijn het gewestplan, een Bijzonder Plan van Aanleg (BPA) en een ruimtelijke uitvoeringsplan (RUP).

Biotoop: woongebied van een groep organismen.

Bosbeheerplan: plan dat de langetermijn beheervisie (20 jaar) en de daaruitvolgende beheermaatregelen voor een bepaald boscomplex weergeeft. Het bosbeheerplan omvat ook bepalingen in verband met de toegankelijkheid van het boscomplex.

Boscompensatie: elke ontbossing in Vlaanderen moet worden gecompenseerd door het aanplanten van een nieuw compenserend bos (compensatie 'in natura'), of door het storten van een 'bosbehoudsbijdrage' in het 'Fonds voor compenserende bebossing' (conform artikel 90 bis van het bosdecreet van 13 juni 1990).

Bosdecreet: de belangrijkste wettelijke bepalingen rond bossen in Vlaanderen staan in het bosdecreet (13 juni 1990, B.S. 28 september 1990) en zijn uitvoeringsbesluiten.

Bosrand: geleidelijke overgang van open terrein naar bos, zoals die van nature voorkomt. Hierin komen kruidachtigen, struiken en jonge bomen voor. De bosrand kan door regelmatig maaien en/of kappen kunstmatig in stand gehouden worden (1 keer/jaar tot 1 keer/4 jaar).

Bosreservaat: een (deel van een) bos dat omwille van zijn bijzondere wetenschappelijke waarde voor de studie naar natuurlijke bosevoluties als reservaat wordt aangeduid. Bosreservaten zijn niet toegankelijk.

Bosuitbreiding: het uitbreiden van de bosoppervlakte, door het bebossen van niet-beboste gronden.

Boswachter: de boswachter is een personeelslid van het Agentschap voor Natuur en Bos. Hij of zij is in een bepaald gebied (meestal enkele gemeenten) belast met het toezicht op en het beheer van de bossen en hun betreders.

Bosweg: Boswegen zijn wegen in het bos die bewust aangebracht zijn

en die toegankelijk zijn. Sluikwegen en sleepsporen van houtexploitatie zijn geen boswegen en dus ontoegankelijk, net als bospaden, waar slechts één voetganger tegelijkertijd kan passeren. Het toegankelijkheidsreglement kan boswegen ontoegankelijk en bospaden toegankelijk stellen.

BPA (Bijzonder Plan van Aanleg): door de gemeente opgesteld plan waarbinnen gedetailleerde voorschriften worden uitgewerkt in verband met de bestemming en inrichting van een bepaald gebied.

Braakliggend terrein: braakliggend terrein is de benaming voor een stuk grond dat niet wordt onderhouden.

Consultatie (periode): een ontwerp bosbeheerplan wordt onderworpen aan een publieke consultatie gedurende 30 dagen. Het wordt dan ter inzage gelegd in het gemeentehuis van alle betrokken gemeenten. Gedurende de periode van de consultatie kan iedereen schriftelijke bezwaren richten aan de provinciale afdeling van het ANB.

Domeinbos: een domeinbos is een openbaar bos dat volledig beheerd wordt door het Agentschap voor Natuur en Bos. Het is eigendom van de Vlaamse Overheid of van een andere openbare instantie. Daar alle domeinbossen ook openbare bossen zijn, gelden hier ook de bepalingen met betrekking tot de openbare bossen.

Erosie: erosie door water is een proces waarbij bodemdeeltjes door de impact van regendruppels en afstromend water worden losgemaakt en getransporteerd. Dit leidt o.m. tot een afname van de bodemkwaliteit en -productiviteit, maar ook tot belangrijke schade door modderoverlast in stroomafwaarts gelegen (woon)gebieden. Het kan gesteld dat erosie een van de belangrijkste vormen van bodemaantasting in Vlaanderen is.

Geboortebos: bos aangeplant ter ere van pasgeborenen. Elke boom draagt de naam van een pasgeborene.

Gewestplan: het ruimtelijk ordeningsbeleid in België werd tot op heden voornamelijk gestalte gegeven via de zogenaamde plannen van aanleg, opgemaakt in uitvoering van de stedenbouwwet van 1962. Deze wet voorzorg vier planologische ordeningsniveaus (nationaal, streek, gewest, gemeente), waarvan er slechts twee operationeel waren: het gewest en de gemeente. Aldus kwamen enerzijds de gewestplannen en anderzijds de gemeentelijke plannen van aanleg (BPA's en APA's) tot stand. De 'gewestplannen' werden opgemaakt op maat van gewesten die reeds werden afgebakend bij onderscheiden KB's in de jaren '60 en hebben dus niets te zien met de huidige drie gewesten van België. De gewestplannen blijven van kracht zolang zij niet door ruimtelijke uitvoeringsplannen vervangen worden.

ha (hectare): 10.000 m²

Habitat: plaats waar bepaalde organismen leven of groeien.

Habitatrichtinggebied: zie (speciale) beschermingszone.

Hakhout: manier van bosbeheer, waarbij de stammen om de 4 tot 12 jaar worden afgezaagd, waarna deze opnieuw uitschieten. Dit beheer kan je enkel bij bepaalde soorten toepassen (bv. eik, es, els, tamme kastanje).

Hooghout: de best gekende vorm van bosbeheer, waarbij bomen groeien totdat ze kaprijp zijn en geveld worden.

(her)Inrichtingsschets: schets met het voorstel om een gebied (her) in te richten. De (her)inrichtingsschets geeft aan waar er ingrepen worden voorzien om de speelzone aantrekkelijker te maken. Het beplantingsplan en de inrichtingsschets kunnen worden geïntegreerd in één plan.

Jeugdkaampeercentrum en -terreinen: terreinen, materiaal en gebouwen die verhuurd worden aan jeugdwerk erkende groepen om er te verblijven en/of te kamperen.

Jeugdlokaal: lokaal waar jeugdbewegingen gesitueerd zijn.

Jeugdbeleidsplan: het jeugdbeleidsplan is de verwoording van wat een gemeentebestuur van plan is om in een periode van drie jaar te doen voor de jeugd in haar gemeente of stad. De gemeente of stad krijgt op basis van dit plan financiële middelen van de Vlaamse Overheid.

Kerkfabriek: openbare instelling met een wettelijk bepaalde opdracht. De kerkfabriek is o.a. verantwoordelijk voor het onderhoud en de bewaring van de kerk of kerken van de parochie, en het beheer van de goederen en de fondsen die eigendom zijn van de kerkfabriek (bijvoorbeeld bossen). Elke parochie heeft een kerkfabriek, bestuurd door een kerkraad.

Knuppelpad: een knuppelpad (ook houtpad) is een pad dat is aangelegd

over een nat terrein, zodat dit zonder problemen kan worden overgestoken. Knuppelpaden bestaan uit dwars op het pad gelegde dikke takken, planken of (dunne) boomstronken (ook wel knuppels genaamd), die bevestigd zijn op een "fundering" van lange stammetjes of balken, die in de richting van het pad liggen. Het pad is het beste te vergelijken met een brug, zij het dat het geen of nauwelijks fundering heeft en op de grond ligt.

Kruidlaag, struiklaag, boomlaag: in een loofbos groeien de planten in verschillende lagen. Op de bodem van een bos bevindt zich strooisel. Dit bestaat uit afgevallen takjes en bladeren. Vlak boven het strooisel bevindt zich de moslaag, deze laag is slechts enkele centimeters hoog. Hierin groeien o.a. mossen en paddestoelen. Boven de moslaag bevindt zich de **kruidlaag**. Hierin groeien o.a. varens, de bosbes en allerlei andere kruidachtige planten. Daarboven bevindt zich de **struiklaag** met struiken en boompjes. Helemaal bovenaan bevindt zich de **boomlaag** met de kruinen van de bomen.

Kruinhout: hout van een boom zonder het hout van de stam en wortels, m.a.w. het takhout. Wordt ook kroonhout genoemd.

Landinrichting: het ingrijpen in de ordening van het landelijk gebied met het doel dit geschikt te maken voor de eraan toegekende bestemmingen.

Looppotje: kijkpotje met vergrootglas.

Menging: een bosbestand is gemengd als het bestaat uit meerdere boomsoorten.

Middelhout: bosbedrijfsvorm bestaande uit een combinatie van hooghout en hakhout. Het middelhout bestaat uit een bovenscherm van opgaande bomen (hooghout) die boven een hakhoutlaag uitgroeien.

Natuurdecreet: korte naam voor het decreet van 21 oktober 1997 inzake het natuurbehoud en het natuurlijk milieu (B.S. 10 januari 1998). Dit decreet regelt zaken in verband met natuurreservaten en natuurinrichting.

Natuurgebied: een gebied beheerd door de Vlaamse Overheid, zonder statuut van natuurreservaat.

Natuurinrichting: instrument om grote gebieden in te richten ten behoeve van het natuurbehoud, vloeit voort uit het Natuurdecreet.

Natuurreservaat: een natuurreservaat is een beschermd gebied. Een **Vlaams natuurreservaat** wordt door de Vlaamse regering aangewezen op terreinen die het Vlaamse Gewest in eigendom of in huur heeft of die daartoe ter beschikking worden gesteld. Een **erkend natuurreservaat** is eigendom van een erkende terreinbeheerende natuurvereniging (Natuurpunt vzw, Durme vzw of Stichting Limburgs Landschap vzw) en wordt erkend door de Vlaamse regering. De wetgeving met betrekking tot natuurreservaten is omschreven in het Natuurdecreet.

Ondergroei: de planten onder de volwassen boomlaag.

Openbaar bos: een openbaar bos is een bos waarvan een openbare instantie eigenaar is. Een privé-bos dat gehuurd wordt door een openbare instantie is ook een openbaar bos. Voorbeelden van openbare instanties: de Vlaamse Overheid, gemeente- en provinciebesturen, een OCMW, een kerkfabriek, de NMBS.

Open plek: bewust open gehouden plek in het bos, met als functies: extra natuurwaarde om organismen die niet van bos afhankelijk zijn een kans te geven (biodiversiteit), recreatie (speel- of ligweide), houtstapelplaats,....

Plantafstand: de afstand die gerespecteerd wordt tussen twee boompjes bij het aanplanten van een bos.

Plantdichtheid: het aantal planten per hectare.

Plantgat: bij het planten van bomen maakt men op voorhand een plantgat, waarin de boom terecht komt.

Plantlijn: het opentrekken van de bodem in een V-vormig lijnprofiel. De boompjes worden in deze lijn aangeplant en de bodem wordt aangedrukt. Ook: lijn waarop de plantgaten liggen.

Plantsoen: jonge boompjes en struiken van ongeveer 0,5 tot 1 meter hoog, die gebruikt worden om een nieuw bos aan te planten.

Plantvak: afgebakende ruimte waarin 1 bepaalde soort wordt aangeplant.

Poel: kleine waterpartij.

Privé-bos: een bos waarvan één of meerder privé-personen eigenaar zijn.

Restgronden: (meestal kleine) gronden die momenteel niet in gebruik

zijn (bv. langs wegen of kanalen).

Ruigte: weelderige begroeiing.

Ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP): bestemmingsplan. De RUP's vervangen geleidelijk aan de gewestplannen en de BPA's. Een RUP heeft betrekking op een welomschreven grondgebied en valt grosso modo uiteen in verschillende onderdelen: een kaart die geografische grenzen aangeeft, de weergave van de 'bestaande toestand'; de (nieuwe) stedenbouwkundige voorschriften ter vastlegging van de (nieuwe) bestemming, ... Er zijn gewestelijke, provinciale en gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen.

Stadsbos: recreatief bos aangeplant in de nabijheid van een stad.

Stedenbouwkundige vergunning: voor (tijdelijke of definitieve) ingrepen in het landschap, zoals het bouwen van een huis, of het wijzigen van het reliëf is een stedenbouwkundige vergunning nodig. De wetgeving ruimtelijke ordening bepaalt de handelingen waarvoor wel en waarvoor geen vergunning nodig is.

Speelbos: is de populaire benaming voor een speelzone, maar wordt niet gedefinieerd in het Bosdecreet.

Speelzone: een bepaald bosgedeelte, in enkele gevallen een heel bos, dat permanent of gedurende een vaste periode toegankelijk is voor min 18-jarigen en hun begeleiders. De speelzones worden opgenomen in het bosbeheerplan en in het toegankelijkheidsreglement. In het bos zijn ze aangeduid met het speelzone-pictogram van het Agentschap voor Natuur en Bos.

Recht van voorkoop: het recht van voorkoop in het kader van het natuurbehoud werd ingesteld om ecologisch waardevolle percelen in afgebakende gebieden te kunnen aankopen en veilig te stellen door een aangepast beheer. Er zijn twee mogelijke begunstigen m.b.t. het recht van voorkoop voor natuur: de Vlaamse Overheid (ANB) en de erkende terreinbeheerende natuurverenigingen. Het recht van voorkoop van de Vlaamse Overheid primeert op dat van de erkende terreinbeheerende natuurverenigingen. Ook in RUP's kan een recht van voorkoop voor het Vlaams Gewest, de provincie of de gemeente worden ingeschreven.

Takkenwal (of 'houtril'): een eenvoudige constructie waarbij snoeihout tussen twee rijen palen gestapeld wordt. Zo bekom je een natuurlijke afscheiding.

Toegankelijkheidsreglement: een toegankelijkheidsreglement bestaat uit een tekst die de toegankelijkheid van een bos (gedeelte) omschrijft en een kaart van het bos waarop de verschillende paden en zones aangeduid zijn, met het toegelaten gebruik ervan. Het toegankelijkheidsreglement moet worden weergegeven op infoborden aan de belangrijkste toegangspunten van het bos.

Topografische kaart: stafkaart

Uitbollend landbouwbedrijf: landbouwbedrijf waarvan de bedrijfsleider in de nabije toekomst de bedrijffunctiviteiten wenst stil te leggen (bijvoorbeeld omwille van het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, zonder dat hij/zij een opvolger heeft).

Variëteit: in de plantkunde is variëteit een onderverdeling van een "soort". Variëteiten worden meestal kunstmatig gecreëerd via selectie (bv. rode beuk).

Vegetatie: algemene benaming voor alles wat op een bepaalde plaats groeit.

VEN-gebied: Vlaams Ecologisch Netwerk; categorie van gebieden waarbinnen een specifiek natuurbehoudsbeleid gevoerd wordt. In die gebieden is de natuurbehoudsfunctie de hoofdfunctie. De afbakening is een taak van de Vlaamse regering en wordt geregeld via het Natuurdecreet. Er wordt gestreefd naar een samenhangend en functioneel netwerk van 125.000 ha.

Vogelrichtinggebied: zie (Speciale) Beschermingszone.

Voorkoopermeter: gebied waar het recht van voorkoop geldt.

Woudmeester: personeelslid van het Agentschap voor Natuur en Bos. Zijn of haar taak is het coördineren van de boswachters van één provincie en zich ontfemen over rechtszaken. Daarnaast moeten afwijkingen op het bosdecreet (bv. verlaten van de boswegen) veelal worden aangevraagd bij de woudmeester.

